

پژوهش‌نامه‌ی آموزش زبان فارسی به غیر فارسی‌زبانان

(علمی-پژوهشی)

سال سوم، شماره‌ی سوم (پیاپی ۸)، پاییز و زمستان ۱۳۹۳

رویکرد مفهومی - نقشی در آموزش زبان فارسی به غیر فارسی‌زبانان

رضامراد صحرايي

دانشیار گروه زبان‌شناسی - دانشگاه علامه طباطبائی

معصومه استاجی

استادیار گروه زبان و ادبیات انگلیسی - دانشگاه علامه طباطبائی

مرواید طالبی

کارشناس ارشد آموزش زبان فارسی به غیر فارسی‌زبانان

چکیده

یادگیری نقش‌های زبانی و نحوه‌ی اجرای آنها، از جمله اهداف مهم در تدریس زبان خارجی/دوم است. از آن‌جا که تاکنون پژوهش‌چندانی جهت شناسایی نقش‌ها و مفاهیم زبان فارسی صورت نگرفته است، ضرورت داشت که پس از شناسایی صورت‌های بی‌نشان پنج نقش پرکاربرد زبانی در موقعیت‌های مختلف، از آنها در تدریس زبان فارسی به غیر فارسی‌زبانان استفاده نماییم. از این‌رو، پس از جمع‌آوری داده‌های لازم از مکالمات صورت گرفته بین فارسی‌زبانان و اجرای یک آزمون اعتبارسنجی با شرکت ۶۰ فارسی‌زبان (۳۰ زن و ۳۰ مرد)، صورت‌های بی‌نشان پنج نقش زبانی «احوال‌پرسی کردن»، «معرفی کردن»، «قبول کردن دعوت»، «مخالفت کردن» و «قول دادن» به دست آمد. از ترکیب موقعیت‌های مختلف، براساس سن، مرتبه‌ی اجتماعی و میزان صمیمیت افراد درگیر در صورت‌های زبانی به دست آمده، شش درس زبان فارسی در قالب مکالمه تولید گردید. سپس از دانشجویان زن غیرایرانی دانشگاه علامه طباطبائی جهت گذراندن درس‌های تهیه شده در این پژوهش استفاده گردید. پس از انجام پیش‌آزمون و کسب اطمینان از همگن بودن دو گروه کنترل و آزمایش، دروس تولید شده طی سه جلسه‌ی آموزشی، به گروه آزمایش تدریس شد. در پایان، به منظور آزمون فرضیه‌های تحقیق، از آزمون‌های خرد و فریدمن، و تحلیل کوواریانس تک‌متغیری (آنکوا) استفاده شد که نتایج به دست آمده حاکی از تأثیر مثبت برنامه‌ی درسی مفهومی-نقشی در تدریس زبان فارسی به غیر فارسی‌زبانان است.

کلیدواژه‌ها: نقش‌ها و مفاهیم زبانی، صورت‌های بی‌نشان، رویکرد مفهومی-نقشی

تاریخ پذیرش نهایی مقاله: ۱۳۹۳/۱۱/۲۸

morvarid.talebi@gmail.com

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۳/۷/۹

رایانشانی نویسنده مسئول (مرواید طالبی):

۱. مقدمه

شناخت مفاهیم^۱ و نقش‌های^۲ زبانی به‌طور عام، در شکل‌گیری ارتباطات زبانی نقش دارد. با استفاده از این نقش‌ها و مفاهیم زبانی در موقعیت‌های^۳ مختلف، ارتباطات کلامی بین سخنوران یک زبان شکل می‌گیرد. نقش‌های زبانی، اهدافی زبانی هستند که هر فرد در ارتباطات روزانه‌ی خود مانند «عذرخواهی کردن» یا «احوال‌پرسی» به آنها احتیاج پیدا می‌کند. این نقش‌های زبانی در قالب «مفاهیم معنایی»^۴ مختلفی مانند اسم، فعل، صفت و نظیر آن، در موقعیت‌های گوناگون (که نسبت به جنسیت، سن، نگرش و موقعیت اجتماعی افراد و همچنین مکان، زمان و موضوع مورد بحث، متغیر بوده و معمولاً به دو گونه‌ی رسمی و غیررسمی تقسیم می‌شود) و با موضوعات مختلف (آنچه که یک فرد در مواجهه با موقعیت‌های گوناگون باید بگوید یا عمل کند)، واحدهای ارتباطی زبان را تشکیل می‌دهند (فینوکیارو و برامفیت، ۱۹۸۳). از این رو، شناسایی و به‌کارگیری این نقش‌ها و مفاهیم زبانی جهت آموزش یک زبان خارجی/دوم، از اهمیت بسزایی برخوردار می‌باشد.

رویکرد مفهومی-نقشی^۵ (در تهیه و تدوین دروس آموزش زبان) که مبنای نظری این پژوهش را شکل می‌دهد، براساس یادگیری و تشخیص نقش‌های ارتباطی زبان پی‌ریزی شده است. در حقیقت، تأکید این نوع «طرح درس»^۶ بیش از آن که بر صورت و ساختار زبانی گفته‌های گوینده باشد، بر اهداف زبانی و معنایی بیانگر قصد سخنگو است. هم‌اکنون از این طرح درس در بیشتر کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی به غیرانگلیسی‌زبانان استفاده می‌شود و زبان‌آموزان از مزایای این روش بهره می‌برند (ریچاردز، ۲۰۰۷ و شحاده، ۲۰۰۵).

اصلی‌ترین مسأله‌ی مطرح در این پژوهش، دستیابی به نقش‌ها و مفاهیم بی‌نشان زبان فارسی می‌باشد. از آن‌جا که تاکنون داده‌هایی از این دست در مورد زبان فارسی گردآوری نشده و حتی در کتاب‌های درسی فارسی‌آموزان نیز طرح منسجمی جهت آموزش مفاهیم و نقش‌های زبان فارسی وجود ندارد (دبیرمقدم و همکاران، ۱۳۹۰ و صحرايي، ۱۳۹۱)، در پژوهش حاضر سعی شده است که به شناسایی نقش‌ها و مفاهیم اصلی زبان فارسی و ارائه‌ی شیوه‌نامه‌ای جهت آموزش این مفاهیم به غیرفارسی‌زبانان پرداخته شود. هدف اصلی این پژوهش، گردآوری صورت‌های بی‌نشان نحوی و واژگانی پنج نقش اصلی زبانی، براساس دسته‌بندی‌های مطرح شده توسط صاحب‌نظران برنامه‌ی درسی مفهومی-نقشی، در زبان فارسی و ارائه‌ی

1. notions
2. functions
3. situations

۴. ر.ک. کوثرک، ۱۹۸۵، ص: ۱۰۷۰

5. notional-functional

۶. رویکرد مفهومی-نقشی در قالب «برنامه‌ی درسی» و «طرح درس» نیز شناخته شده است (ر.ک. فینوکیارو و برامفیت، ۱۹۸۳).

شیوه‌نامه‌ای بر مبنای روش تدریس ارتباطی می‌باشد. یافته‌های این پژوهش می‌تواند در زمینه‌ی تهیه و تدوین محتوای آموزشی جهت تدریس زبان فارسی، مفید واقع گردد.

از این‌رو، پژوهش حاضر به منظور پاسخ‌گویی به پرسش‌های زیر شکل گرفته است:

الف) صورت‌های بی‌نشان و متداول بیان نقش‌ها و مفاهیم زبان فارسی مورد نظر در این پژوهش که واژگان و سازه‌های نحوی را در بردارد و شامل «سلام و احوال‌پرسی کردن»، «معرفی کردن»، «قبول کردن دعوت»، «مخالفت کردن» و «قول دادن» می‌شود، کدام است؟

ب) تدریس زبان فارسی در سطح میانی/پیشرفته بر پایه‌ی اصول رویکرد مفهومی-نقشی، چه تأثیری بر میزان یادگیری فارسی‌آموزان گروه آزمایش در مقایسه با گروه کنترل دارد؟

۲. پیشینه‌ی پژوهش

در خصوص پژوهش‌های صورت گرفته در مورد زبان فارسی، هیچ‌گونه پژوهشی مشاهده نشد که جهت تولید برنامه‌ی درسی مفهومی-نقشی به منظور آموزش زبان فارسی صورت گرفته باشد؛ البته پژوهش‌های متعددی درباره‌ی «توانش کاربردشناختی»^۱، «کنش‌های گفتاری»^۲، «راهبردهای بیان انواع نقش‌های زبانی» و مانند آن انجام شده است که از آن میان می‌توان به این موارد اشاره نمود: «مقایسه‌ی توانش منظورشناختی فارسی‌آموزان و فارسی‌زبانان در دو کارکرد موافقت کردن و پیشنهاد دادن» از غریبی (۱۳۸۷) و «طراحی و روایی‌سنجی آزمون کاربردشناسی در زبان فارسی» از طالبی و همکاران (۱۳۹۳)؛ اما موارد مذکور تا جایی که نگارندگان بررسی کرده‌اند، اشاره‌ی مستقیمی مبنی بر این که بر پایه‌ی رویکرد مفهومی-نقشی نوشته شده باشند، ندارند.

از پژوهش‌های صورت گرفته در مورد زبان‌های دیگر نیز می‌توان به پژوهش‌های ویلکینز (۱۹۷۶) و (۱۹۷۳)، وناک (۱۹۸۰) و فینوکیارو و برامفیت (۱۹۸۳) اشاره نمود که در آنها به گردآوری نقش‌های زبان (انگلیسی) پرداخته‌اند؛ پژوهش‌های دیگری نیز در خصوص تهیه و تدوین برنامه‌ی درسی بر مبنای رویکرد مفهومی-نقشی صورت گرفته است که به بررسی میزان تأثیر این نوع برنامه‌ی درسی بر یادگیری زبان‌آموزان پرداخته‌اند. به‌عنوان مثال، می‌توان در این زمینه به پژوهش‌های لین (۱۹۸۵) و محمد احمد (۲۰۱۳) اشاره نمود؛ آنها در پژوهش‌های خود به بررسی تأثیر مثبت رویکرد مفهومی-نقشی در تدریس زبان خارجی (به ترتیب، زبان‌های فرانسوی و انگلیسی) پرداخته‌اند.

1. pragmatic competence
2. speech acts

۳. برنامه‌ی درسی مفهومی-نقشی

جهت انجام هرگونه برنامه‌ریزی با اهداف آموزشی، نیاز به فراهم آمدن برنامه‌ی آموزشی^۱ به‌عنوان نقشه‌ی کلی راه می‌باشد. مطابق نظر نونان (۲۰۰۳) برنامه‌ی آموزشی شامل تمامی تجارب برنامه‌ریزی شده‌ی یادگیری در یک بافت آموزشی است. وی «برنامه‌ی آموزشی» را به سه بخش اصلی دسته‌بندی کرده است: «طراحی برنامه‌ی درسی»^۲، «روش تدریس» و «ارزشیابی». «طراحی برنامه‌ی درسی» شامل گزینش^۳، چینش^۴ و متناسب‌سازی^۵ محتوای آموزشی می‌باشد. «روش تدریس»، گزینش، چینش و متناسب‌سازی تکالیف و تجارب یادگیری را در برمی‌گیرد و «ارزشیابی» به این موضوع می‌پردازد که زبان‌آموزان شرکت‌کننده در یک دوره‌ی آموزشی تا چه میزان به اهداف آموزشی تعیین شده دست یافته‌اند.

برنامه‌ی درسی مفهومی-نقشی نیز یکی از انواع برنامه‌های درسی است که ریشه در سنت قدیمی نقش‌گرای^۶ موجود در بریتانیا دارد. زبان‌شناسان انگلیسی همچون فرث (۱۹۵۷) و هلیدی (۱۹۷۳) اظهار می‌دارند که شرح کامل زبان باید شامل اطلاعات دقیقی از نحوه و انگیزه‌ی استفاده از زبان باشد. اثر آستین (۱۹۶۵) در زمینه‌ی فلسفه‌ی زبان و همچنین هایمز (۱۹۷۲) در حیطه‌ی زبان‌شناسی اجتماعی و دیگر افرادی که به موضوع توانش ارتباطی پرداخته‌اند، بخش اعظمی از مبانی نظری نقش/مفهوم‌گرایی را در حوزه‌ی آموزش زبان فراهم آورده است. ریچاردز و راجرز (۲۰۰۱) معتقد هستند که اساس زبان، استفاده‌ای است که از آن می‌شود؛ به این معنی که اگر زبان به‌عنوان رابطه‌ای میان صورت^۷ و نقش^۸ دیده شود، در رویکرد مفهومی-نقشی، نقش در مرتبه‌ی اول و صورت در مرتبه‌ی دوم اهمیت قرار دارند.

از منظر رویکرد نقش‌گرا، مفاهیم و نقش‌ها اساس و پایه‌ی زبان به حساب می‌آیند. همان‌طور که پیدا است، با گذر از برنامه‌ی درسی ساخت‌گرا^۹ و رسیدن به برنامه‌ی درسی مفهومی-نقشی، مقوله‌های ساختاری ساختاری زبان جای خود را به‌عنوان اصول پایه‌ی آموزش، به مقوله‌های کاربردی زبان واگذار کرده‌اند. این مقوله‌ها که به اندازه‌ی جنبه‌های گوناگون صورت‌های زبانی شناخته شده نیستند، به دو دسته‌ی «مفاهیم» و «نقش‌ها» تقسیم می‌شوند. «مفاهیم» همان مقوله‌های معنایی هستند که ویلکینز (۱۹۷۶) آنها را

1. curriculum
2. syllabus design
3. selection
4. grading
5. modification
6. functionalism
7. form
8. function
9. structural

مقوله‌های دستوری-معنایی^۱ نامیده است و در اکثر زبان‌ها به‌عنوان تعامل بین مقوله‌های معنایی و صورت‌های دستوری توصیف می‌شوند. این مفاهیم عبارتند از زمان، دیرش، کیفیت، عامل، ابزار، مکان و... . دسته‌ی دوم مقولات، نقش‌ها یا به گفته‌ی فینوکیارو و برامفیت (۱۹۸۳: ۱۳) «اهداف ارتباطی کنش‌های گفتاری» هستند.

در واقع می‌توان گفت که نقش‌های زبانی همان مصارفی هستند که در جهت انجام فعالیت‌های رایج و روزمره از زبان می‌شوند. این نقش‌ها عبارتند از «تأیید کردن»، «احوال‌پرسی کردن»، «قبول کردن»، «درخواست کردن»، «عذرخواهی کردن» و مانند اینها.

مهمترین نقطه‌ی قوت برنامه‌ی درسی مفهومی-نقشی، اطلاعاتی است که در مورد استفاده از زبان در بردارد. از این منظر، دیگر زبان، نظامی از عناصر انتزاعی به حساب نمی‌آید، بلکه بیشتر یک نظام ارتباطی است (کرانکه، ۱۹۸۷).

از طرفی، واضح است که هر چه آموزش دقیق‌تر صورت بگیرد و بر نیازهای زبان‌آموزان بیشتر منطبق باشد، نتیجه‌ی یادگیری پرثمرتر خواهد بود. بنابراین، برنامه‌ی درسی مفهومی-نقشی به واکاوی نیازهای ارتباطی زبان‌آموزان می‌پردازد و سعی در پر کردن خلأهای ارتباطی در حوزه‌ی آموزش زبان دارد (نونان، ۲۰۰۳).

۴. روش پژوهش

در این بخش، به توصیف روش و مراحل پژوهش، شرکت‌کنندگان و ابزار مورد استفاده در پژوهش حاضر می‌پردازیم.

۴.۱. شرکت‌کنندگان و بافت پژوهش

شرکت‌کنندگان در این پژوهش به دو دسته‌ی فارسی‌زبان و فارسی‌آموز تقسیم می‌شوند که در ادامه به توصیف هر دو دسته می‌پردازیم.

سعی نگارندگان بر این بود که شرکت‌کنندگان فارسی‌زبان حاضر در این نظرسنجی^۲ از میان طیف وسیعی از فارسی‌زبانان انتخاب گردند و دارای جنسیت، سن، میزان تحصیلات و طبقه‌ی اجتماعی متفاوتی باشند. تعداد شرکت‌کنندگان در این مرحله (مرحله‌ی ارائه‌ی پرسش‌نامه‌ی طرح شده به فارسی‌زبانان) ۶۰ نفر بود که از این میان ۳۰ نفر زن و ۳۰ نفر مرد با گروه سنی ۱۸ سال تا ۶۹ سال و در پنج سطح تحصیلی

^۱. semanticogrammatical

^۲. منظور از نظرسنجی، همان پرسش‌نامه‌ی نقش‌های زبانی است که می‌بایست توسط فارسی‌زبانان پاسخ داده می‌شد.

زیردیپلم، دیپلم، کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترا قرار داشتند. ملیت تمام این افراد ایرانی، و زبان مادری ۵۲ نفر از آنها فارسی، دو نفر کردی و زبان مادری شش نفر از آنها، ترکی بود. نظرسنجی از این افراد، به صورت جداگانه و در اماکن و بازه‌های زمانی متفاوتی، به صورت حضوری یا از طریق پست الکترونیکی، انجام شده است.

شرکت‌کنندگان فارسی‌آموز، دانشجویان خارجی (غیرایرانی) زن دانشگاه علامه طباطبائی بودند که دوره‌های فارسی‌آموزی را در مرکز زبان دانشگاه بین‌المللی امام خمینی^(۵) گذرانده بودند و می‌توان آنها را از نظر میزان تسلط به زبان فارسی به دو سطح میانی و پیشرفته تقسیم نمود؛ زیرا پیرو صحبتی که با مسئولان مرکز آموزش زبان فارسی دانشگاه بین‌المللی امام خمینی^(۵) داشتیم، دریافتیم که کسانی که دوره‌ی مقدماتی، پیشرفته و پیش‌دانشگاهی آن مرکز را می‌گذرانند از نظر سطح زبانی، حداقل در سطح میانی می‌باشند. علاوه بر این، شرکت‌کنندگان در این پژوهش همگی دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد دانشگاه علامه طباطبائی بوده‌اند که همین مورد نشان‌دهنده‌ی برخورداری آنان از لحاظ تسلط به زبان فارسی، حداقل در سطح میانی است. از این تعداد، پنج نفر گروه کنترل، و پنج نفر دیگر گروه آزمایش را تشکیل دادند. تدریس به هر دو گروه طی سه جلسه‌ی آموزشی با حضور در محل اقامت موقت این افراد (خوابگاه دانشجویی دانشگاه علامه طباطبائی) صورت گرفت و پیش‌آزمون و پس‌آزمون از هر دو گروه نیز طی دو جلسه‌ی حضوری در همان مکان، به عمل آمد.

۲.۴. ابزار پژوهش

ابزارهای مورد استفاده در این پژوهش، پرسش‌نامه، محتوای آموزشی و آزمون (پیش‌آزمون و پس‌آزمون) می‌باشد. پرسش‌نامه‌ی ذکر شده، به منظور دستیابی به صورت‌های بی‌نشان پنج نقش عمده‌ی زبان فارسی تدوین شد که شرکت‌کنندگان فارسی‌زبان این پژوهش، باید به آن پاسخ می‌دادند. در این پرسش‌نامه، برای هر یک از نقش‌های منتخب زبانی، سه مکالمه و در مجموع، ۱۵ مکالمه تولید گردید. سعی شد که سه مکالمه‌ی طرح شده برای هر نقش زبانی، از موقعیت‌های مختلفی برخوردار باشند و بین افرادی با سن، جنسیت، طبقه‌ی اجتماعی و میزان صمیمیت متفاوتی صورت گیرند. هر یک از این مکالمات، در نتیجه‌ی بررسی ساعت‌ها گفتمان تولید شده از طریق صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران و همچنین مکالمات پراکنده‌ی افرادی که نگارندگان، با آنها در سطح شهر تهران برخورد داشته است، طراحی شدند. علاوه بر این، از آن‌جا که در حوزه‌ی آموزش زبان فارسی، پژوهشی درباره‌ی صورت‌های بی‌نشان نقش‌ها و موقعیت‌های زبانی صورت نگرفته است، جهت تولید بافت و موقعیت مناسب و واقعی برای هر یک از

مکالمات طرح شده در پرسش‌نامه‌ی پژوهش، از کتب معتبر آموزش زبان انگلیسی و آلمانی نیز بهره برده شد.

پس از بررسی منابع موجود و جمع‌آوری داده‌ها، به طراحی پرسش‌نامه (پیوست الف) پرداخته شد. جهت سهولت در پاسخ‌دهی و همچنین تمرکز یافتن پاسخ‌ها، تصمیم بر آن شد که پرسش‌ها به صورت چهارگزینه‌ای و در قالب طیف لیکرت ارائه گردند. هر یک از این مکالمات دارای یک جای خالی بود و برای هر جای خالی، چهار پاسخ صحیح ارائه شده بود که پاسخ‌دهندگان می‌بایست به هر یک از چهار گزینه‌ی طرح شده، یکی از اعداد ۱ (=بسیار نامناسب)، ۲ (=نامناسب)، ۳ (=متوسط)، ۴ (=مناسب) و ۵ (=بسیار مناسب) را اختصاص می‌دادند. همچنین، برای هر یک از پرسش‌های طرح شده، یک گزینه‌ی سایر نیز پیش‌بینی شده بود و شرکت‌کنندگان در این نظرسنجی، این اختیار را دارا بودند که پاسخ پیشنهادی خود برای هر یک از پرسش‌ها را در پرسش‌نامه قید کنند.

به منظور برآورد پایایی پرسش‌نامه، از مشخصه‌های آماری پرسش‌های یک مجموعه که مستلزم تنها یک‌بار اجرای یک نمونه‌ی آزمون است، استفاده شد. در این روش هماهنگی درونی آزمون یعنی میزان هماهنگی همه پرسش‌ها از طریق فرمول ضریب آلفای کرونباخ محاسبه می‌شود. در نهایت، پایایی کل پرسش‌نامه‌ی نقش‌های زبانی بین‌افردی برابر ۰/۸۳۴ گزارش شد.

با نتایج حاصل از پرسش‌نامه‌ی نقش‌های زبانی و دستیابی به صورت‌های بی‌نشان پنج نقش عمده‌ی زبان فارسی، محتوای آموزشی مورد نظر جهت تدریس به فارسی‌آموزان تهیه گردید. این مواد آموزشی با تکیه بر اصول و شیوه‌های متداول ساخت محتوای درسی از منظر رویکرد مفهومی-نقشی و روش تدریس ارتباطی تهیه گردیده است و حاوی مکالماتی بین افراد مختلف است که نقش‌های زبانی مورد نظر در آنها گنجانده شده‌اند.

براساس محتوای آموزشی طرح شده، آزمونی جهت استفاده به‌عنوان پیش‌آزمون و پس‌آزمون گروه کنترل و آزمایش تولید گردید. این آزمون حاوی مکالماتی بود که دارای جاهای خالی بوده و می‌بایست توسط فارسی‌آموزان با پاسخ صحیح پر می‌شدند.

۳.۴. روند انجام پژوهش

از آن‌جا که هدف از انجام این پژوهش، تهیه‌ی طرح درسی براساس رویکرد مفهومی-نقشی بوده است، در ابتدا باید صورت‌ها و مفاهیم بی‌نشان زبانی‌ای که در موقعیت‌های مختلف، در زبان فارسی مورد استفاده قرار می‌گیرند، شناسایی می‌شدند. جهت دستیابی به این صورت‌ها و مفاهیم بی‌نشان لازم بود که ابتدا نقش‌های زبانی مورد نظر مشخص گردند. از آن‌جا که مبنای این پژوهش بر دیدگاه فینوکیارو و برامفیت (۱۹۸۳)

می‌باشد، به دسته‌بندی مطرح شده توسط آنها رجوع شده است؛ از میان پنج دسته‌ی نقش‌های فردی، نقش‌های بینافردی، نقش‌های امری، نقش‌های ارجاعی و نقش‌های تخیلی، دسته‌ی دوم توسط نگارندگان برگزیده شد. از این میان، طبق دسته‌بندی فی‌ناکیارو و برامفیت (۱۹۸۳) پنج نقش اصلی و پرکاربرد «سلام و احوال‌پرسی کردن»، «معرفی کردن»، «قبول کردن دعوت»، «مخالفت کردن» و «قول دادن» انتخاب شد. دلیل انتخاب این پنج نقش، طبق ادعای نویسندگان همان منبع، ارجحیت، دامنه‌ی کاربرد و اهمیتی است که در زندگی روزمره‌ی افراد ایفا می‌کنند.

پس از تهیه و توزیع پرسش‌نامه‌هایی بر مبنای این پنج نقش، به بررسی پاسخ شرکت‌کنندگان پرداخته شد. در ابتدا، پیشنهادات پاسخ‌دهندگان در ارتباط با هر پرسش بررسی شد. در مجموع، برای همه‌ی پرسش‌ها، ۳۴ جمله‌ی پیشنهادی ارائه شده بود که با بررسی آنها مشخص گردید که تمام این جملات از عبارات نشان‌دار زبان فارسی می‌باشند و به همین دلیل تغییری در گزینه‌های مطرح شده در پرسش‌نامه صورت داده نشد. در ادامه، پس از تحلیل آماری پاسخ‌های شرکت‌کنندگان، صورت‌های بی‌نشان نقش‌های مورد نظر در هر یک از موقعیت‌های خاص، مشخص گردید و سپس ما با استفاده از این صورت‌های بی‌نشان، به تولید درس‌هایی جهت آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان پرداختیم.

روند انجام پژوهش بدین صورت بود که از هر ۱۰ دانشجو، آزمونی به‌عنوان پیش‌آزمون گرفته شد. این آزمون حاوی محتوای درس تولید شده بوده و به صورت جای خالی طرح شده بود. میانگین نمرات به دست آمده از گروه کنترل ۳،۱ از ۱۴ نمره و میانگین نمرات گروه آزمایش ۲،۹ از ۱۴ بوده است.

گروه آزمایش، باید یک دوره‌ی آموزشی را با محتوای درس تولید شده می‌گذراندند. این دوره‌ی آموزشی در سه جلسه‌ی دوساعته در محل اقامت دانشجویان، تشکیل گردید. گروه کنترل نیز باید دوره را با دروسی با محتوای مشابه از کتاب «فارسی بیاموزیم» (ذوالفقاری و همکاران، ۱۳۸۳) طی می‌کردند. درس‌های انتخاب شده از جلدهای دوم و سوم دوره‌ی میانی این کتاب شامل موارد زیر می‌شوند.

از جلد دوم این درس‌ها انتخاب شده‌اند: درس پنجم با عنوان «متأسفم» که نحوه‌ی بیان درخواست و چگونگی رد آن به صورت مؤدبانه را آموزش می‌دهد. درس هفتم با عنوان «با کمال میل» که نحوه‌ی بیان درخواست و چگونگی قبول آن را آموزش می‌دهد و درس ۲۹ با عنوان «می‌شه این لباسارو برام بشورین؟» که دربردارنده‌ی برخی ساخت‌های مربوط به نقش‌های زبانی «موافقت کردن» و «مخالفت کردن» است.

از جلد سوم نیز این درس‌ها برگزیده شدند: درس دوم با عنوان «مبارک باشه!» که نقش زبانی «تبریک گفتن» را آموزش می‌دهد. درس چهارم با عنوان «از پدرت چه خبر؟» که نحوه‌ی «احوال‌پرسی کردن» را

آموزش می‌دهد و درس ۱۳ با عنوان «اشکال نداره...؟» که نحوه‌ی تولید نقش زبانی «درخواست کردن» را آموزش می‌دهد.

پس از طی دوره، پس‌آزمونی با همان محتوای پیش‌آزمون برای هر دو گروه برگزار گردید. از مقایسه و تحلیل نمرات به دست آمده از پس‌آزمون و پیش‌آزمون هر دو گروه، تأثیر آموزش صورت‌های بی‌نشان نقش‌های زبانی تعیین شده، بر مبنای رویکرد مفهومی-نقشی، مشخص می‌گردد.

۵. یافته‌های پژوهش

با توجه به پایا بودن آزمون طراحی شده، کلیه‌ی اطلاعات در دو بخش روش‌های توصیفی و استنباطی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. در تجزیه و تحلیل توصیفی، با استفاده از شاخص‌های آمار توصیفی، نمرات حاصل از اجرای پرسش‌نامه‌ی نقش‌های زبانی بین‌افردی محاسبه شده است. در بخش آمار استنباطی نیز به منظور آزمون فرضیه‌های تحقیق و به عبارتی، تعمیم نتایج به دست آمده از نمونه به جامعه‌ی آماری تحقیق، از آزمون‌های «خی‌دو»، «فریدمن» و تحلیل «کوواریانس تک‌متغیری (آنکوا)» استفاده شده است.

لازم به ذکر است که قبل از انجام تحلیل‌های نهایی اقدام به غربال‌گری داده‌ها شد. بدین منظور، آزمودنی‌های با الگوهای پاسخ مشابه و آزمودنی‌های با الگوهای پاسخ نامتعارف حذف گردیدند. داده‌های بدون پاسخ با استفاده از الگوریتم EM^1 جایگزین شدند. همچنین، پرسش‌نامه‌های برخی از آزمودنی‌ها به دلیل ناقص بودن کنار گذاشته شد.

پس از انجام این تحلیل‌های آماری، یافته‌های پژوهش در ارتباط با پرسش‌ها و فرضیه‌های مطرح شده، حاصل شدند. بنابراین، در ادامه، با توجه به این که این پژوهش برای پاسخگویی به دو پرسش اصلی شکل گرفته است، بحث را پی می‌گیریم.

۱.۵. نتایج پرسش اول پژوهش

جهت بررسی داده‌ها، فراوانی و درصد هر کدام از پنج گزینه‌ی طیف لیکرت در هر یک از موقعیت‌های طرح شده به دست آمده است. در ادامه، با بهره‌گیری از درصد‌های به دست آمده، از آزمون فریدمن جهت ارزیابی معناداری تفاوت بین گزینه‌های طرح شده برای هر یک از پرسش‌ها استفاده شده است. لازم به ذکر است که هر یک از سؤالات پرسش‌نامه دارای چهار گزینه‌ی پاسخ بوده و هر یک از این گزینه‌ها در طیف لیکرت آورده شده‌اند؛ بدین معنی که شرکت‌کنندگان در پژوهش می‌بایست به هر یک از چهار گزینه‌ی طرح شده،

¹. Expectation Maximization(=EM)

یکی از اعداد ۱ (=بسیار نامناسب)، ۲ (=نامناسب)، ۳ (=متوسط)، ۴ (=مناسب) و ۵ (=بسیار مناسب) را اختصاص می‌دادند. در ادامه به بررسی پاسخ‌های شرکت‌کنندگان خواهیم پرداخت.

۱.۱.۵. نقش زبانی احوال‌پرسی

برای دستیابی به صورت بی‌نشان احوال‌پرسی افراد مختلف (دوستان، همکاران، پدر و پسر) با یکدیگر، مجموعه پرسش‌های زیر طرح شده است.

موقعیت: سلام و احوال‌پرسی دو دوست قدیمی

براساس نتایج آمار توصیفی، ۵۱٫۶۷٪ از آزمودنی‌ها عنوان کرده‌اند که گزینه‌ی چهار برای پاسخ به پرسش موقعیت فوق، بسیار مناسب است. در جدول زیر نتایج آزمون معناداری فریدمن گزارش شده است.^۱

جدول ۱. نتایج آزمون فریدمن برای معناداری تفاوت فراوانی پاسخ آزمودنی‌ها

به گزینه‌های مختلف «سلام و احوال‌پرسی دو دوست قدیمی»

انحراف استاندارد	میانگین	مجموع رتبه‌ها	میانگین رتبه‌ها	
۱٫۲۵	۲٫۹۳	۱۴۱٫۰۰	۲٫۳۵	sit1q1A
۱٫۶۳	۲٫۶۲	۱۳۲٫۵۰	۲٫۲۱	sit1q1B
۰٫۹۳	۲٫۵۸	۱۲۹٫۵۰	۲٫۱۶	sit1q1C
۱٫۲۴	۴٫۱۰	۱۹۷٫۰۰	۳٫۲۸	sit1q1D
p=۰٫۰۰۰۰۱	ANOVA Chi Sqr. (N=۶۰, df=۳) =۳۲٫۴۳۵۴۸			

براساس نتایج گزارش شده در جدول بالا، می‌توان با استفاده از آزمون فریدمن نتیجه گرفت که در سطح اطمینان ۹۹٪ تفاوت معناداری بین فراوانی هر کدام از چهار گزینه‌ی پاسخ برای موقعیت «سلام و احوال‌پرسی کردن دو دوست قدیمی» در طیف لیکرت وجود دارد. بدین ترتیب می‌توان با ۹۹٪ اطمینان چنین عنوان کرد که گزینه‌ی «مرسی، خوبم. تو چطوری؟» از سوی شرکت‌کنندگان به‌عنوان صورت بی‌نشان نقش مورد نظر در این موقعیت انتخاب شده است.

^۱ در جدول‌هایی که در ادامه ملاحظه خواهیم کرد، **sit** مخفف situation (به معنای موقعیت)، **q** مخفف question (به معنای پرسش) و **A, B, C, D** به ترتیب نمایان‌گر گزینه‌های آ، ب، پ و ت می‌باشند.

موقعیت: سلام و احوال‌پرسی دو همکار با رابطه‌ی رسمی

براساس نتایج آمار توصیفی، ۷۰٪ از آزمودنی‌ها عنوان کرده‌اند که گزینه‌ی سه برای پاسخ به سؤال موقعیت فوق، بسیار مناسب است. در جدول زیر نتایج آزمون معناداری فریدمن گزارش شده است:

جدول ۲. نتایج آزمون فریدمن برای معناداری تفاوت فراوانی پاسخ آزمودنی‌ها به گزینه‌های مختلف «سلام و احوال‌پرسی دو همکار با رابطه‌ی رسمی»

میانگین رتبه‌ها	مجموع رتبه‌ها	میانگین	انحراف استاندارد	
۲,۶۵	۱۵۶,۵۰	۳,۲۹	۱,۱۳	sit1q2A
۲,۱۲	۱۲۵,۰۰	۲,۶۶	۱,۱۱	sit1q2B
۳,۷۰	۲۱۸,۵۰	۴,۵۶	۰,۸۴	sit1q2C
۱,۵۳	۹۰,۰۰	۱,۹۰	۱,۰۸	sit1q2D
ANOVA Chi Sqr. (N=۵۹, df=۳) = ۹۵,۸۹۸۰۳				p=۰,۰۰۰۰۱

براساس نتایج گزارش شده در جدول بالا، می‌توان با استفاده از آزمون فریدمن نتیجه گرفت که در سطح اطمینان ۹۹٪ تفاوت معناداری بین فراوانی هر کدام از چهار گزینه‌ی پاسخ برای موقعیت «سلام و احوال‌پرسی دو همکار دارای رابطه‌ی رسمی» در طیف لیکرت وجود دارد. بدین ترتیب می‌توان با ۹۹٪ اطمینان چنین عنوان کرد که گزینه‌ی «سلام آقای...»، حالتون خوبه؟» از سوی شرکت‌کنندگان به‌عنوان صورت بی‌نشان نقش مورد نظر در این موقعیت انتخاب شده است.

موقعیت: سلام و احوال‌پرسی پدر و پسر

براساس نتایج آمار توصیفی، ۵۱,۶۷٪ از آزمودنی‌ها عنوان کرده‌اند که گزینه‌ی سه برای پاسخ به سؤال موقعیت «سلام و احوال‌پرسی کردن پدر و پسر» بسیار مناسب است. در جدول زیر نتایج آزمون معناداری فریدمن گزارش شده است.

جدول ۳. نتایج آزمون فریدمن برای معناداری تفاوت فراوانی پاسخ آزمودنی‌ها به گزینه‌های مختلف «سلام و احوال‌پرسی پدر و پسر»

میانگین رتبه‌ها	مجموع رتبه‌ها	میانگین	انحراف استاندارد	
۲,۱۴	۱۲۸,۵۰	۳,۲۲	۱,۲۲	sit1q3A
۲,۶۶	۱۵۹,۵۰	۳,۸۸	۱,۰۸	sit1q3B
۳,۰۴	۱۸۲,۵۰	۴,۱۸	۱,۰۲	sit1q3C
۲,۱۶	۱۲۹,۵۰	۳,۳۷	۱,۱۰	sit1q3D
ANOVA Chi Sqr. (N=۶۰, df=۳) = ۲۳,۶۳۸۸۳				p=۰,۰۰۰۰۳

براساس نتایج گزارش شده در جدول بالا، می‌توان با استفاده از آزمون فریدمن نتیجه گرفت که در سطح اطمینان ۹۹٪ تفاوت معناداری بین فراوانی هر کدام از چهار گزینه‌ی پاسخ برای موقعیت «سلام و احوال‌پرسی کردن پدر و پسر» در طیف لیکرت وجود دارد. بدین ترتیب می‌توان با ۹۹٪ اطمینان چنین عنوان کرد که گزینه‌ی «سلام بابا جون، چطوری؟» از سوی شرکت‌کنندگان به‌عنوان صورت بی‌نشان نقش مورد نظر در این موقعیت انتخاب شده است.

۲.۱.۵. نقش زبانی معرفی کردن

هدف از طرح این مجموعه پرسش‌ها، دستیابی به صورت بی‌نشان معرفی کردن دو نفر از دوستان یا آشنایان به یکدیگر است.

موقعیت: معرفی کردن دو نفر از دوستان صمیمی به یکدیگر

براساس نتایج آمار توصیفی، ۳۶،۶۷٪ از آزمودنی‌ها عنوان کرده‌اند که گزینه‌ی دو برای پاسخ به سؤال موقعیت معرفی کردن دو نفر از دوستان صمیمی به یکدیگر (یعنی این دو نفر که قرار است با یکدیگر آشنا شوند هر دو با معرفی‌کننده رابطه‌ی صمیمانه دارند، نه با یکدیگر) بسیار مناسب است. در جدول زیر نتایج آزمون معناداری فریدمن گزارش شده است.

جدول ۴. نتایج آزمون فریدمن برای معناداری تفاوت فراوانی پاسخ آزمودنی‌ها به گزینه‌های مختلف «معرفی کردن دو نفر از دوستان صمیمی به یکدیگر»

میانگین رتبه‌ها	مجموع رتبه‌ها	میانگین	انحراف استاندارد	
۲،۴۱	۱۴۲،۰۰	۳،۲۴	۱،۲۵	sit2q1A
۲،۹۰	۱۷۱،۰۰	۳،۷۵	۱،۲۴	sit2q1B
۲،۲۱	۱۳۰،۵۰	۳،۰۳	۱،۳۸	sit2q1C
۲،۴۸	۱۴۶،۵۰	۳،۳۴	۱،۲۰	sit2q1D
ANOVA Chi Sqr. (N=۵۹, df=۳) = ۱۰،۰۶۷۳۱				p=۰،۰۱۸۰۰

براساس نتایج گزارش شده در جدول بالا، می‌توان با استفاده از آزمون فریدمن نتیجه گرفت که در سطح اطمینان ۹۹٪ تفاوت معناداری بین فراوانی هر کدام از چهار گزینه‌ی پاسخ برای موقعیت «معرفی کردن دو نفر از دوستان صمیمی به یکدیگر» در طیف لیکرت وجود دارد. بدین ترتیب می‌توان با ۹۹٪ اطمینان چنین عنوان کرد که گزینه‌ی «سلام جان، ایشون هستن، از دوستانم» از سوی شرکت‌کنندگان به‌عنوان صورت بی‌نشان نقش مورد نظر در این موقعیت انتخاب شده است.

موقعیت: معرفی کردن یکی از همکاران به همسر خود

براساس نتایج آمار توصیفی، ۳۶,۶۷٪ از آزمودنی‌ها عنوان کرده‌اند که گزینه‌ی دو برای پاسخ به پرسش موقعیت «معرفی کردن یکی از همکاران به همسر خود» بسیار مناسب است. در جدول زیر نتایج آزمون معناداری فریدمن گزارش شده است.

جدول ۵. نتایج آزمون فریدمن برای معناداری تفاوت فراوانی پاسخ آزمودنی‌ها به گزینه‌های مختلف «معرفی کردن یکی از همکاران به همسر خود»

میانگین رتبه‌ها	مجموع رتبه‌ها	میانگین	انحراف استاندارد	
۲,۸۵	۱۶۸,۰۰	۳,۸۸	۱,۱۳	sit2q2A
۲,۹۸	۱۷۶,۰۰	۴,۰۵	۰,۹۲	sit2q2B
۲,۴۲	۱۴۲,۵۰	۳,۴۶	۱,۱۳	sit2q2C
۱,۷۵	۱۰۳,۵۰	۲,۷۸	۱,۰۸	sit2q2D
ANOVA Chi Sqr. (N=۵۹, df=۳) = ۳۹,۱۰۴۰۸				p=۰,۰۰۰۰۱

براساس نتایج گزارش شده در جدول بالا، می‌توان با استفاده از آزمون فریدمن نتیجه گرفت که در سطح اطمینان ۹۹٪ تفاوت معناداری بین فراوانی هر کدام از چهار گزینه‌ی پاسخ برای موقعیت «معرفی کردن یکی از همکاران به همسر خود» در طیف لیکرت وجود دارد. بدین ترتیب می‌توان با ۹۹٪ اطمینان چنین عنوان کرد که گزینه‌ی «عزیزم، ایشون آقای همکارم هستن» از سوی شرکت‌کنندگان به‌عنوان صورت بی‌نشان نقش مورد نظر در این موقعیت انتخاب شده است.

موقعیت: معرفی کردن دو همسایه به یکدیگر

براساس نتایج آمار توصیفی، ۵۰٪ از آزمودنی‌ها عنوان کرده‌اند که گزینه‌ی یک برای پاسخ به سؤال موقعیت «معرفی کردن دو همسایه به یکدیگر» بسیار مناسب است. در جدول زیر نتایج آزمون معناداری فریدمن گزارش شده است.

جدول ۶. نتایج آزمون فریدمن برای معناداری تفاوت فراوانی پاسخ آزمودنی‌ها به گزینه‌های مختلف «معرفی کردن دو همسایه به یکدیگر»

میانگین رتبه‌ها	مجموع رتبه‌ها	میانگین	انحراف استاندارد	
۳,۱۷	۱۸۷,۰۰	۴,۲۹	۰,۸۵	sit2q3A
۲,۰۳	۱۱۹,۵۰	۲,۹۰	۱,۲۸	sit2q3B
۲,۸۱	۱۶۵,۵۰	۳,۸۰	۱,۰۰	sit2q3C
۲,۰۰	۱۱۸,۰۰	۲,۹۸	۱,۰۱	sit2q3D
ANOVA Chi Sqr. (N=۵۹, df=۳) = ۴۰,۹۰۷۵۱				p=۰,۰۰۰۰۱

براساس نتایج گزارش شده در جدول بالا، می‌توان با استفاده از آزمون فریدمن نتیجه گرفت که در سطح اطمینان ۹۹٪ تفاوت معناداری بین فراوانی هر کدام از چهار گزینه‌ی پاسخ برای موقعیت «معرفی کردن دو همسایه به یکدیگر» در طیف لیکرت وجود دارد. بدین ترتیب می‌توان با ۹۹٪ اطمینان چنین عنوان کرد که گزینه‌ی از «آشنایی تون خوش‌وقتم» از سوی شرکت‌کنندگان به‌عنوان صورت بی‌نشان نقش مورد نظر در این موقعیت انتخاب شده است.

۳.۱.۵. نقش زبانی قبول کردن دعوت

هدف از طرح این مجموعه پرسش‌ها، دستیابی به صورت بی‌نشان پذیرفتن دعوت (مانند دعوت از سوی یک همکار یا یکی از اعضای فامیل) است.

موقعیت: قبول دعوت یک دوست صمیمی

براساس نتایج آمار توصیفی، ۴۵٪ از آزمودنی‌ها عنوان کرده‌اند که گزینه‌ی دو برای پاسخ به سؤال موقعیت «قبول دعوت یک دوست صمیمی» بسیار مناسب است. در جدول زیر نتایج آزمون معناداری فریدمن گزارش شده است.

جدول ۷. نتایج آزمون فریدمن برای معناداری تفاوت فراوانی پاسخ آزمودنی‌ها به گزینه‌های مختلف «قبول دعوت یک دوست صمیمی»

انحراف استاندارد	میانگین	مجموع رتبه‌ها	میانگین رتبه‌ها	
۱,۵۴	۳,۰۳	۱۳۱,۵۰	۲,۲۳	sit3q1A
۰,۹۰	۴,۱۹	۱۸۸,۰۰	۳,۱۹	sit3q1B
۱,۰۷	۲,۵۸	۱۰۳,۰۰	۱,۷۵	sit3q1C
۰,۹۸	۳,۹۰	۱۶۷,۵۰	۲,۸۴	sit3q1D
p=۰,۰۰۰۰۰	ANOVA Chi Sqr. (N=۵۹, df=۳) =۴۹,۱۵۵۱۷			

براساس نتایج گزارش شده در جدول بالا، می‌توان با استفاده از آزمون فریدمن نتیجه گرفت که در سطح اطمینان ۹۹٪ تفاوت معناداری بین فراوانی هر کدام از چهار گزینه‌ی پاسخ برای موقعیت «قبول دعوت یک دوست صمیمی» در طیف لیکرت وجود دارد. بدین ترتیب می‌توان با ۹۹٪ اطمینان چنین عنوان کرد که گزینه‌ی «!؟ مبارکه، حتماً میام» از سوی شرکت‌کنندگان به‌عنوان صورت بی‌نشان نقش مورد نظر در این موقعیت انتخاب شده است.

موقعیت: قبول دعوت یک همکار

براساس نتایج آمار توصیفی، ۵۶٫۶۷٪ از آزمودنی‌ها عنوان کرده‌اند که گزینه‌ی دوم برای پاسخ به سؤال موقعیت «قبول دعوت یک همکار» بسیار مناسب است. در جدول زیر نتایج آزمون معناداری فریدمن گزارش شده است.

جدول ۸. نتایج آزمون فریدمن برای معناداری تفاوت فراوانی پاسخ آزمودنی‌ها به گزینه‌های مختلف «قبول دعوت یک همکار»

انحراف استاندارد	میانگین	مجموع رتبه‌ها	میانگین رتبه‌ها	
۰٫۹۳	۳٫۹۳	۱۴۴٫۰۰	۲٫۴۴	sit3q2A
۰٫۸۵	۴٫۴۱	۱۸۶٫۰۰	۳٫۱۵	sit3q2B
۰٫۹۰	۳٫۹۵	۱۴۷٫۵۰	۲٫۵۰	sit3q2C
۱٫۰۱	۳٫۴۶	۱۱۲٫۵۰	۱٫۹۱	sit3q2D
p=۰٫۰۰۰۰۰	ANOVA Chi Sqr. (N=۵۹, df=۳) = ۳۸٫۰۳۴۹۷			

براساس نتایج گزارش شده در جدول بالا، می‌توان با استفاده از آزمون فریدمن نتیجه گرفت که در سطح اطمینان ۹۹٪ تفاوت معناداری بین فراوانی هر کدام از چهار گزینه‌ی پاسخ برای موقعیت «قبول دعوت یک همکار» در طیف لیکرت وجود دارد. بدین ترتیب می‌توان با ۹۹٪ اطمینان چنین عنوان کرد که گزینه‌ی «خواهش می‌کنم، خدمت از ماست، مزاحمتون می‌شیم» از سوی شرکت‌کنندگان به‌عنوان صورت بی‌نشان نقش مورد نظر در این موقعیت انتخاب شده است

موقعیت: قبول دعوت یکی از افراد فامیل

براساس نتایج آمار توصیفی، ۵۰٪ از آزمودنی‌ها عنوان کرده‌اند که گزینه‌ی چهارم برای پاسخ به سؤال موقعیت «قبول دعوت یکی از افراد فامیل» بسیار مناسب است. در جدول زیر نتایج آزمون معناداری فریدمن گزارش شده است.

جدول ۹. نتایج آزمون فریدمن برای معناداری تفاوت فراوانی پاسخ آزمودنی‌ها به گزینه‌های مختلف «قبول دعوت یکی از افراد فامیل»

انحراف استاندارد	میانگین	مجموع رتبه‌ها	میانگین رتبه‌ها	
۰٫۹۸	۳٫۸۸	۱۷۶٫۰۰	۲٫۹۸	sit3q3A
۱٫۱۳	۲٫۸۰	۱۱۸٫۵۰	۲٫۰۱	sit3q3B
۱٫۰۰	۲٫۳۷	۹۵٫۰۰	۱٫۶۱	sit3q3C
۰٫۹۷	۴٫۲۴	۲۰۰٫۵۰	۳٫۴۰	sit3q3D
p=۰٫۰۰۰۰۱	ANOVA Chi Sqr. (N=۵۹, df=۳) = ۸۰٫۶۵۳۶۳			

براساس نتایج گزارش شده در جدول بالا، می‌توان با استفاده از آزمون فریدمن نتیجه گرفت که در سطح اطمینان ۹۹٪ تفاوت معناداری بین فراوانی هر کدام از چهار گزینه‌ی پاسخ برای موقعیت «قبول دعوت یکی از افراد فامیل» در طیف لیکرت وجود دارد. بدین ترتیب می‌توان با ۹۹٪ اطمینان چنین عنوان کرد که گزینه‌ی «خیلی خوشحال می‌شم، ممنون که گفتین» از سوی شرکت‌کنندگان به‌عنوان صورت بی‌نشان نقش مورد نظر در این موقعیت انتخاب شده است.

۴.۱.۵. نقش زبانی مخالفت کردن

این مجموعه پرسش‌ها به منظور دستیابی به صورت بی‌نشان مخالفت کردن با افراد مختلف مانند برادر و فرزند طراحی شده است.

موقعیت: مخالفت کردن با همکار خود

براساس نتایج آمار توصیفی، ۶۶٫۶۷٪ از آزمودنی‌ها عنوان کرده‌اند که گزینه‌ی چهار برای پاسخ به پرسش موقعیت «مخالفت کردن با همکار خود» بسیار مناسب است. در جدول زیر نتایج آزمون معناداری فریدمن گزارش شده است.

جدول ۱۰. نتایج آزمون فریدمن برای معناداری تفاوت فراوانی پاسخ آزمودنی‌ها به گزینه‌های مختلف «مخالفت کردن با همکار خود»

میانگین رتبه‌ها	مجموع رتبه‌ها	میانگین	انحراف استاندارد	
۱٫۵۳	۹۲٫۰۰	۲٫۷۲	۱٫۱۱	sit7q1A
۲٫۵۱	۱۵۰٫۵۰	۳٫۶۸	۰٫۷۷	sit7q1B
۲٫۴۵	۱۴۷٫۰۰	۳٫۶۳	۰٫۹۰	sit7q1C
۳٫۵۱	۲۱۰٫۵۰	۴٫۵۲	۰٫۸۱	sit7q1D
ANOVA Chi Sqr. (N=۶۰, df=۳) = ۸۱٫۷۸۴۸۸				p=۰٫۰۰۰۰۰

براساس نتایج گزارش شده در جدول بالا، می‌توان با استفاده از آزمون فریدمن نتیجه گرفت که در سطح اطمینان ۹۹٪ تفاوت معناداری بین فراوانی هر کدام از چهار گزینه‌ی پاسخ برای موقعیت «مخالفت کردن با همکار خود» در طیف لیکرت وجود دارد. بدین ترتیب می‌توان با ۹۹٪ اطمینان چنین عنوان کرد که گزینه‌ی «بعد از سفارش آقای برایشون می‌فرستم» از سوی شرکت‌کنندگان به‌عنوان صورت بی‌نشان نقش مورد نظر در این موقعیت انتخاب شده است.

موقعیت: مخالفت کردن با برادر خود

براساس نتایج آمار توصیفی، ۵۰٪ از آزمودنی‌ها عنوان کرده‌اند که گزینه‌ی سه برای پاسخ به سؤال موقعیت «مخالفت کردن با برادر خود» بسیار مناسب است. در جدول زیر نتایج آزمون معناداری فریدمن گزارش شده است.

جدول ۱۱. نتایج آزمون فریدمن برای معناداری تفاوت فراوانی پاسخ آزمودنی‌ها به گزینه‌های مختلف «مخالفت کردن با برادر خود»

میانگین رتبه‌ها	مجموع رتبه‌ها	میانگین	انحراف استاندارد
۱,۷۸	۱۰۶,۵۰	۱,۹۵	۱,۱۷
۱,۶۹	۱۰۱,۵۰	۱,۸۸	۱,۰۸
۳,۶۰	۲۱۶,۰۰	۴,۳۰	۰,۸۱
۲,۹۳	۱۷۶,۰۰	۳,۲۵	۱,۰۸
ANOVA Chi Sqr. (N=۶۰, df=۳) = ۱۰۳,۴۵۵۴ p=۰,۰۰۰۰۰			

براساس نتایج گزارش شده در جدول بالا، می‌توان با استفاده از آزمون فریدمن نتیجه گرفت که در سطح اطمینان ۹۹٪ تفاوت معناداری بین فراوانی هر کدام از چهار گزینه‌ی پاسخ برای موقعیت «مخالفت کردن با برادر خود» در طیف لیکرت وجود دارد. بدین ترتیب می‌توان با ۹۹٪ اطمینان چنین عنوان کرد که گزینه‌ی «... جان، الان کار دارم. بذار بعداً برات توضیح می‌دم» از سوی شرکت‌کنندگان به‌عنوان صورت بی‌نشان نقش مورد نظر در این موقعیت انتخاب شده است.

موقعیت: مخالفت کردن با فرزند خود

براساس نتایج آمار توصیفی، ۴۸,۳۳٪ از آزمودنی‌ها عنوان کرده‌اند که گزینه‌ی چهار برای پاسخ به سؤال موقعیت «مخالفت کردن با فرزند خود» بسیار مناسب است. در جدول زیر نتایج آزمون معناداری فریدمن گزارش شده است.

جدول ۱۲. نتایج آزمون فریدمن برای معناداری تفاوت فراوانی پاسخ آزمودنی‌ها به گزینه‌های مختلف «مخالفت کردن با فرزند خود»

میانگین رتبه‌ها	مجموع رتبه‌ها	میانگین	انحراف استاندارد
۱,۸۰	۱۰۸,۰۰	۲,۲۸	۱,۱۱
۳,۲۳	۱۹۴,۰۰	۳,۹۷	۱,۰۹
۱,۷۰	۱۰۲,۰۰	۲,۱۳	۱,۱۷
۳,۲۷	۱۹۶,۰۰	۴,۱۰	۱,۱۲
ANOVA Chi Sqr. (N=۶۰, df=۳) = ۹۲,۰۹۸۳۰ p=۰,۰۰۰۰۱			

براساس نتایج گزارش شده در جدول بالا، می‌توان با استفاده از آزمون فریدمن نتیجه گرفت که در سطح اطمینان ۹۹٪ تفاوت معناداری بین فراوانی هر کدام از چهار گزینه‌ی پاسخ برای موقعیت «مخالفت کردن با فرزند خود» در طیف لیکرت وجود دارد. بدین ترتیب می‌توان با ۹۹٪ اطمینان چنین عنوان کرد که گزینه‌ی «دخترم نمی‌شه، هفته‌ی پیش یه عروسک برات گرفتم» از سوی شرکت‌کنندگان به‌عنوان صورت بی‌نشان نقش مورد نظر در این موقعیت انتخاب شده است.

۵.۱.۵. نقش زبانی قول دادن

طرح این مجموعه پرسش‌ها، به منظور دستیابی به صورت بی‌نشان قول دادن به افرادی مانند همسر، استاد، و فرزند بوده است.

موقعیت: قول دادن به استاد خود

براساس نتایج آمار توصیفی، ۴۵٪ و ۴۶،۶۷٪ از آزمودنی‌ها عنوان کرده‌اند که گزینه‌ی دوم و چهارم برای پاسخ به سؤال موقعیت «قول دادن به استاد خود» بسیار مناسب است. در جدول زیر نتایج آزمون معناداری فریدمن گزارش شده است.

جدول ۱۳. نتایج آزمون فریدمن برای معناداری تفاوت فراوانی پاسخ آزمودنی‌ها به گزینه‌های مختلف «قول دادن به استاد خود»

انحراف استاندارد	میانگین	مجموع رتبه‌ها	میانگین رتبه‌ها	
۰،۹۶	۳،۸۳	۱۴۱،۰۰	۲،۴۳	sit10q1A
۱،۱۲	۴،۰۲	۱۶۴،۰۰	۲،۸۳	sit10q1B
۱،۰۴	۳،۳۸	۱۱۰،۰۰	۱،۹۰	sit10q1C
۰،۹۵	۴،۲۱	۱۶۵،۰۰	۲،۸۴	sit10q1D
$p=۰،۰۰۰۰۱$	ANOVA Chi Sqr. (N=۵۸, df=۳) = ۲۵،۸۸۷۹۳			

براساس نتایج گزارش شده در جدول بالا، می‌توان با استفاده از آزمون فریدمن نتیجه گرفت که در سطح اطمینان ۹۹٪، تفاوت معناداری بین فراوانی انتخاب گزینه‌ی چهارم و سایر گزینه‌ها برای موقعیت «قول دادن به استاد خود» در طیف لیکرت وجود دارد. بدین ترتیب می‌توان با ۹۹٪ اطمینان چنین عنوان کرد که گزینه‌های «خیلی شرمندهام استاد، ولی حتماً جبران می‌کنم» و «بخشید، سعی می‌کنم پایان‌ترم جبران کنم» از سوی شرکت‌کنندگان به‌عنوان صورت بی‌نشان نقش مورد نظر در این موقعیت انتخاب شده است.

موقعیت: قول دادن به فرزند خود

براساس نتایج آمار توصیفی، ۴۸،۳۳٪ از آزمودنی‌ها عنوان کرده‌اند که گزینه‌ی یک برای پاسخ به سؤال موقعیت «قول دادن به فرزند خود» بسیار مناسب است. در جدول زیر نتایج آزمون معناداری فریدمن گزارش شده است.

جدول ۱۴. نتایج آزمون فریدمن برای معناداری تفاوت فراوانی پاسخ آزمودنی‌ها به گزینه‌های مختلف «قول دادن به فرزند خود»

انحراف استاندارد	میانگین	مجموع رتبه‌ها	میانگین رتبه‌ها	
۰،۸۸	۴،۲۴	۱۸۸،۵۰	۳،۱۹	sit10q2A
۱،۰۲	۲،۶۸	۸۴،۰۰	۱،۴۲	sit10q2B
۰،۸۲	۳،۶۶	۱۳۸،۵۰	۲،۳۵	sit10q2C
۰،۸۸	۴،۱۰	۱۷۹،۰۰	۳،۰۳	sit10q2D
p=۰،۰۰۰۰۰	ANOVA Chi Sqr. (N=۵۹, df=۳)=۸۰،۶۳۱۶۸			

براساس نتایج گزارش شده در جدول بالا، می‌توان با استفاده از آزمون فریدمن نتیجه گرفت که در سطح اطمینان ۹۹٪ تفاوت معناداری بین فراوانی هر کدام از چهار گزینه‌ی پاسخ برای موقعیت «قول دادن به فرزند خود» در طیف لیکرت وجود دارد. بدین ترتیب می‌توان با ۹۹٪ اطمینان چنین عنوان کرد که گزینه‌ی «فردا حتماً می‌برمت پارک عزیزم» از سوی شرکت‌کنندگان به‌عنوان صورت بی‌نشان نقش مورد نظر در این موقعیت انتخاب شده است.

موقعیت: قول دادن به همسر خود

براساس نتایج آمار توصیفی، ۵۸،۳۳٪ از آزمودنی‌ها عنوان کرده‌اند که گزینه‌ی سه برای پاسخ به سؤال موقعیت «قول دادن به همسر خود» بسیار مناسب است. در جدول زیر نتایج آزمون معناداری فریدمن گزارش شده است.

جدول ۱۵. نتایج آزمون فریدمن برای معناداری تفاوت فراوانی پاسخ آزمودنی‌ها به گزینه‌های مختلف «قول دادن به همسر خود»

انحراف استاندارد	میانگین	مجموع رتبه‌ها	میانگین رتبه‌ها	
۱،۱۸	۳،۵۳	۱۲۷،۰۰	۲،۱۵	sit10q3A
۱،۱۵	۳،۵۳	۱۲۵،۰۰	۲،۱۲	sit10q3B
۰،۸۹	۴،۳۹	۱۸۸،۵۰	۳،۱۹	sit10q3C
۰،۹۹	۳،۹۲	۱۴۹،۵۰	۲،۵۳	sit10q3D
p=۰،۰۰۰۰۰	ANOVA Chi Sqr. (N=۵۹, df=۳)=۳۵،۴۵۰۲۳			

براساس نتایج گزارش شده در جدول بالا، می‌توان با استفاده از آزمون فریدمن نتیجه گرفت که در سطح اطمینان ۹۹٪ تفاوت معناداری بین فراوانی هر کدام از چهار گزینه‌ی پاسخ برای موقعیت «قول دادن به همسر خود» در طیف لیکرت وجود دارد. بدین ترتیب می‌توان با ۹۵٪ اطمینان چنین عنوان کرد که گزینه‌ی «باشه عزیزم، حتماً سرم خلوت شد می‌ریم» از سوی شرکت‌کنندگان به‌عنوان صورت بی‌نشان نقش مورد نظر در این موقعیت انتخاب شده است.

۲.۵. نتایج پرسش دوم پژوهش

پس از تولید محتوای درسی براساس داده‌های به دست آمده و اخذ پس‌آزمون از فارسی‌آموزان، به تحلیل نتایج آن پرداخته شد. برای پاسخ‌گویی به این سؤال پژوهش که «آیا تدریس زبان فارسی براساس اصول رویکرد مفهومی-نقشی، دارای تأثیر مثبتی بر میزان یادگیری زبان‌آموزان است؟» از آزمون تک‌متغیری تحلیل کوواریانس یک‌طرفه (آنکوا) برای متغیر یادگیری زبان‌آموزان استفاده شده است. با توجه به این که طرح تحقیق مورد استفاده، طرح پیش‌آزمون-پس‌آزمون با گروه کنترل بوده است، متغیر وابسته عبارت است از «نمره‌ی پس‌آزمون (نمره‌ی کل) برای سنجش میزان یادگیری زبان‌آموزان»، و متغیر کمکی^۱ عبارت است از «نمره‌ی پیش‌آزمون (نمره‌ی کل) برای سنجش یادگیری زبان‌آموزان». بنابراین، به منظور تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش باید از روش آماری تحلیل کوواریانس تک‌متغیری برای آزمون این فرضیه استفاده کرد.

جهت استفاده از روش تحلیل کوواریانس یک‌طرفه، ابتدا دو مفروضه‌ی اساسی این روش آماری (یعنی تجانس واریانس‌ها و همگنی ضرایب رگرسیون) مورد بررسی قرار گرفته است.

جدول ۱۶. نتایج بررسی مفروضه‌ی تجانس واریانس‌ها

متغیر	میانگین مجذورات اثر	میانگین مجذورات خطا	نسبت F	سطح معناداری
پس‌آزمون یادگیری	۱,۲۹۶	۰,۴۳۸	۲,۹۴۵	۰,۰۶۸
پیش‌آزمون یادگیری	۰,۷۸۴	۰,۸۴۰	۰,۹۳۴	۰,۳۶۲

براساس نتایج گزارش شده در جدول بالا، مشاهده می‌شود که تجانس واریانس‌های دو گروه در آزمون یادگیری در سطح اطمینان ۹۵٪ ($\alpha=0,05$) معنادار می‌باشند و لذا این مفروضه برقرار است.

^۱. co-variant

جدول ۱۷. نتیجه‌ی آزمون همگنی ضرایب رگرسیون

اثرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	نسبت F	سطح معناداری	اندازه اثر
عرض از مبدأ	۶۰,۴۳	۱	۶۰,۴۳	۵۰,۰۱	۰,۰۰۰۴	۰,۸۹۳
گروه	۲۷,۴۲	۱	۲۷,۴۲	۲۲,۶۹	۰,۰۰۳۱	۰,۷۹۱
پیش‌آزمون یادگیری	۱,۵۲	۱	۱,۵۲	۱,۲۶	۰,۳۰۴۳	۰,۱۷۴
تعامل گروه پیش‌آزمون	۰,۰۸	۱	۰,۰۸	۰,۰۷	۰,۸۰۵۷	۰,۰۱۱
خطا	۷,۲۵	۶	۱,۲۱			

همان‌طور که در جدول بالا مشاهده می‌شود، اثر تعاملی گروه پیش‌آزمون در سطح اطمینان 95% ($\alpha=0,05$) معنادار نیست ($\eta^2=0/011$ جزئی، $P=0/805$, $F(1,6)=0/07$) و این مطلب بدان معنا است که مفروضه‌ی همگنی شیب‌ها (ضریب رگرسیون) نیز برقرار می‌باشد.

با توجه به این که مفروضه‌های تحلیل کوواریانس در سطح اطمینان 95% ($\alpha=0,05$) برقرار می‌باشند، لذا مجاز به استفاده از این آزمون آماری می‌باشیم که نتایج این تحلیل در جدول زیر آورده شده است.

جدول ۱۸. نتایج آزمون تحلیل کوواریانس یک‌طرفه برای متغیر یادگیری

اثرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	نسبت F	سطح معناداری	اندازه اثر
عرض از مبدأ	۷۱,۲۶	۱	۷۱,۲۶	۶۸,۰۵	۰,۰۰۱	۰,۹۰۷
پیش‌آزمون یادگیری	۲,۲۷	۱	۲,۲۷	۲,۱۷	۰,۱۸۴	۰,۲۳۶
گروه	۱۸۶,۸۳	۱	۱۸۶,۸۳	۱۷۸,۴۰	۰,۰۰۱	۰,۹۶۲
خطا	۷,۳۳	۷	۱,۰۵			

همان‌طور که در جدول بالا مشاهده می‌شود، نتیجه‌ی آزمون تک‌متغیری برای متغیر یادگیری در سطح اطمینان 99% ($\alpha=0,01$) معنادار است ($\eta^2=0/962$ جزئی، $P=0/001$, $F(1,7)=178/40$). بنابراین، نتیجه گرفته می‌شود که در اثر اعمال متغیر مستقل، بین میزان یادگیری دو گروه (با تعدیل اثر پیش‌آزمون) تفاوت معناداری مشاهده می‌شود. البته با توجه به رقم مجذور اتا ($0,96$)، شدت ارتباط بین عامل آزمایش و متغیر وابسته را نشان می‌دهد که میزان بسیار بالایی است و به نوعی 96% از تغییرات متغیر وابسته (یادگیری) با فرض ثابت ماندن میزان اولیه‌ی آن به آزمایش (آموزش زبان فارسی) برمی‌گردد.

۶. نتیجه‌گیری و بحث

در پژوهش حاضر، دو پرسش عمده مطرح بوده است. پرسش اول پژوهش این بود که «صورت‌های بی‌نشان و متداول بیان نقش‌ها و مفاهیم زبان فارسی مورد نظر در این پژوهش که هم واژگان و هم سازه‌های نحوی را در بردارد و شامل «سلام و احوال‌پرسی»، «معرفی کردن»، «قبول کردن دعوت»، «مخالفت کردن» و «قول دادن» می‌شود، کدام است؟».

جهت پاسخ دادن به این پرسش باید مروری بر یافته‌های مطرح شده در بخش پیشین داشته باشیم. همان‌گونه که مشاهده گردید، با استفاده از مکالمات تولید شده توسط فارسی‌زبانان و همچنین برنامه‌های صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران، پرسش‌نامه‌ای حاوی پنج نقش زبانی مورد نظر تهیه گردید تا از آن طریق، صورت‌های بی‌نشان این پنج نقش استخراج گردد.

جهت ارزیابی پایایی پرسش‌نامه‌ی طرح شده از فرمول ضریب آلفای کرونباخ استفاده گردید و نتایج حاصل شده، حاکی از پایا بودن سؤالات پرسش‌نامه بود. پس از توزیع پرسش‌نامه‌ها، به تحلیل پاسخ‌های فارسی‌زبانان پرداختیم. برای هر کدام از موقعیت‌های مختلف، به ترتیب، فراوانی و درصد به دست آمده از گزینه‌ها محاسبه گردید. در ادامه، با استفاده از آزمون فریدمن به بررسی تفاوت بین فراوانی هر کدام از چهار گزینه‌ی پاسخ برای هر موقعیت در طیف لیکرت، پرداخته شد. نتایج حاصل از تحلیل‌های آماری انجام شده، نشان‌دهنده‌ی اختلاف معنادار در انتخاب گزینه‌های طرح شده است. از این‌رو، صورت‌های بی‌نشان در هر کدام از نقش‌های زبانی منتخب، استخراج گردید و پاسخ پرسش اول پژوهش به دست آمد.

برای پرسش دوم پژوهش یعنی این که «تدریس زبان فارسی در سطح میانی/پیشرفته بر پایه‌ی اصول رویکرد مفهومی-نقشی، چه تأثیری بر میزان یادگیری فارسی‌آموزان گروه آزمایش در مقایسه با گروه کنترل دارد؟» این فرضیه مد نظر نگارندگان بود که «آموزش زبان فارسی بر پایه‌ی اصول رویکرد مفهومی-نقشی، تأثیر مثبتی بر میزان یادگیری زبان فارسی دارد».

جهت بررسی فرضیه‌ی فوق، می‌بایست صورت‌های بی‌نشان استخراج شده از پرسش‌نامه‌ی نقش‌های فرازبانی که به صورت درس تولید شده‌اند مورد ارزیابی قرار می‌گرفتند. از این‌رو، با استفاده از نتایج حاصل از پرسش‌نامه، محتوای آموزشی مورد نظر در قالب مکالمه تولید و به شیوه‌ی ارتباطی به فارسی‌آموزان تدریس گردید. نتایج پس‌آزمون، نشان‌دهنده‌ی تفاوت معنادار نمرات دو گروه کنترل و آزمایش می‌باشد. از این‌رو، فرضیه‌ی فوق مبنی بر این که آموزش زبان فارسی بر پایه‌ی اصول رویکرد مفهومی-نقشی، تأثیر مثبتی بر میزان یادگیری زبان فارسی دارد، تأیید گردیده است.

نتایج به دست آمده حاکی از تأثیر مثبت برنامه‌ی درسی مفهومی-نقشی در تدریس زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان است. می‌توان چنین نتیجه گرفت که با استفاده از صورت‌های بی‌نشان نقش‌ها و مفاهیم

زبان فارسی و استخراج این صورت‌ها از مکالمات معیار فارسی‌زبانان، می‌توان محتوای آموزشی مفیدی جهت تدریس زبان فارسی ارائه داد.

با وجود این که فارسی‌آموزان شرکت‌کننده در این پژوهش، در سطح زبانی میانی/پیشرفته قرار داشته‌اند، نمرات پیش‌آزمون این افراد حاکی از دانش اندک آنها از صورت‌های بی‌نشان نقش‌های زبانی مورد نظر می‌باشد. لازم به ذکر است که پنج نقش زبانی مطرح شده در این پژوهش، جزو عمده‌ترین و کاربردی‌ترین نقش‌های زبانی بینافردی بوده و آشنایی با این نقش‌های زبانی از مهمترین و پایه‌ای‌ترین مراحل یادگیری زبان خارجی/دوم به حساب می‌آید؛ زیرا کلیه‌ی ارتباطات زبانی بین افراد بر پایه‌ی استفاده از این نقش‌های زبانی قرار دارد.

با توجه به موارد فوق، می‌توان چنین نتیجه‌گیری کرد که عدم انجام پژوهش‌های لازم بر روی نقش‌های زبان فارسی و استخراج صورت‌های بی‌نشان مرتبط با این نقش‌های زبانی و همچنین در دسترس نبودن کتب آموزشی زبان فارسی تولید شده بر پایه‌ی اصول رویکرد مفهومی-نقشی، می‌تواند خلأ آموزشی بزرگی به حساب آید و نیاز شدیدی به بازبینی محتوای آموزشی زبان فارسی در این زمینه احساس می‌شود.

در پژوهش حاضر به معرفی صورت‌های بی‌نشان پنج نقش پرکاربرد زبانی (سلام و احوال‌پرسی کردن، معرفی کردن، قبول کردن دعوت، مخالفت کردن، و قول دادن) پرداخته و با استفاده از شیوه‌ی مکالمه، محتوای آموزشی دربردارنده‌ی این نقش‌های زبانی را تولید کرده‌ایم؛ از این‌رو، یافته‌های این پژوهش می‌تواند به‌عنوان منبع مفیدی جهت استفاده‌ی متصدیان آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان واقع شود.

از آن‌جا که محتوای آموزشی تولید شده در این پژوهش از طریق پرسش‌نامه طرح شده و در قالب آزمون (پیش‌آزمون و پس‌آزمون) مورد ارزیابی واقع شده است، می‌توان از هر دو در آزمون‌سازی نیز استفاده نمود. پرسش‌نامه‌ی طرح شده در این پژوهش به صورت «چهارگزینه‌ای» بوده و آزمون تولید شده، در قالب «پر کردن جای خالی» می‌باشد.

همچنین، از آن‌جا که تا کنون در تهیه و تدوین متون آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان، از اصول و نظریه‌های رویکرد مفهومی-نقشی استفاده نشده است، محتوای آموزشی تولید شده در این پژوهش می‌تواند در تهیه و تدوین مطالب آموزشی زبان فارسی مورد استفاده قرار گیرد. این مطالب در دو سطح میانی و پیشرفته طرح شده است و می‌توان با گسترش آن و افزودن تمرین‌ها و فعالیت‌های مرتبط ارتباطی، به تدوین کتب آموزشی و کمک‌آموزشی برای آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان پرداخت.

علاوه بر نقش‌های بینافردی که تاکنون در زبان فارسی مورد مطالعه واقع نشده‌اند، نقش‌های زبانی دیگری همچون نقش‌های فردی (برای شفاف‌سازی و طبقه‌بندی ایده‌های فردی و بیان کردن احساسات و افکار شخصی)، نقش‌های امری (مربوط به تلاش کردن جهت تأثیر گذاشتن بر اعمال دیگران و قبول یا رد

کردن دستورات)، نقش‌های ارجاعی (دربدارنده‌ی صحبت کردن و گزارش دادن درباره‌ی اشیا، اعمال، اتفاقات یا افراد حاضر در محیط، در گذشته یا آینده و صحبت کردن درباره‌ی زبان) و نقش‌های تخیلی (شامل بحث کردن درباره‌ی شعر، داستان، قطعه‌ی موسیقی و همچنین، خلق کردن نثر، شعر، داستان و نمایش) وجود دارند که نیازمند به مطالعه و استخراج آنها در ارتباط با زبان فارسی هستیم.

علاوه بر نقش‌های زبانی و دسته‌بندی‌هایی که باید از این نقش‌ها صورت گیرد، مفاهیم، موضوعات و موقعیت‌های زبانی نیز نیازمند طبقه‌بندی و سطح‌بندی می‌باشند؛ موضوعات، موقعیت‌ها و مفاهیم زبانی خود دارای دسته‌بندی و سطح‌بندی‌های مختلفی می‌باشند و در زبان‌های دیگر (مخصوصاً زبان انگلیسی) پژوهش‌های گسترده‌ای در این زمینه صورت گرفته است. بدین سبب، این خلأ در تحقیقات صورت گرفته بر زبان فارسی بسیار احساس می‌گردد.

در پایان تأکید می‌گردد که نتایج ارائه شده صرفاً جهت‌گیری کلی فارسی‌آموزان و فارسی‌زبانان در نقش‌های زبانی مورد مطالعه را نشان می‌دهد و نگارندگان ادعا نمی‌کنند که این صورت‌ها لزوماً صورت‌های بی‌نشان نقش‌های مورد نظر می‌باشند. به بیان دیگر، آنچه در این جا صورت بی‌نشان نامیده شده است صرفاً مبتنی بر داده‌های مورد استناد این پژوهش است، اما نگارندگان امیدوار هستند که این پژوهش مقدمه‌ای برای طرح پژوهش‌های دیگر در این زمینه باشد.

منابع:

- دبیرمقدم، م. و همکاران. (۱۳۹۰). *فهرست، سیر تالیف و بررسی صوری-ساختاری کتاب‌های آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان*. طرح تحقیقاتی مصوب دانشکده‌ی ادبیات و زبان‌های خارجی دانشگاه علامه طباطبائی تهران.
- ذوالفقاری، ح. و همکاران. (۱۳۸۳). *فارسی بیاموزیم* (دوره میانه، جلد ۲). تهران: انتشارات مدرسه.
- ذوالفقاری، ح. و همکاران. (۱۳۸۳). *فارسی بیاموزیم* (دوره میانه، جلد ۳). تهران: انتشارات مدرسه.
- صحرائی، ر. م. (۱۳۹۱). جایگاه رهیافت‌های طراحی برنامه‌ی درسی در فرایند سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی آموزش زبان فارسی به غیرایرانیان. *فصل‌نامه‌ی مطالعات برنامه‌ی درسی*، شماره ۲۷(۷)، صص: ۱۳۴-۱۰۳.
- طالبی، م. و همکاران. (۱۳۹۳). *طراحی و روایی‌سنجی آزمون کاربردشناسی در زبان فارسی*. مجموعه مقالات نهمین همایش زبان‌شناسی ایران (جلد دوم). تهران: دانشگاه علامه طباطبائی.
- غریبی، ا. (۱۳۸۷). *مقایسه‌ی توانش منظورشناختی فارسی‌آموزان و فارسی‌زبانان در دو کارکرد موافقت کردن و پیشنهاد دادن*. رساله‌ی کارشناسی ارشد. تهران: دانشگاه علامه طباطبائی.

Austin, J. L. (1965). *How to Do Things with Words*. New York: Oxford University Press.

- Finocchiaro, M. & Brumfit, Ch. J.** (1983). *The Functional-Notional Approach: From Theory to Practice*. Oxford: Oxford University Press.
- Firth, J. R.** (1957). *Papers in Linguistics 1934-1951*. London: Oxford University Press.
- Halliday, M. A. K.** (1973). *Explorations in the Functions of Language*. London: Edward Arnold.
- Hymes, D.** (1972). On communicative competence. In J. B. Pride & J. Holmes (Eds.), *Sociolinguistics* (pp. 269-293). Harmondsworth: Penguin.
- Krahnke, K.** (1987). *Approaches to Syllabus Design for Foreign Language Teaching*. Englewoods Cliffs, New Jersey: Prentice Hall.
- Laine, E.** (1985). *The Notional-Functional Approach: Teaching the Real Language in its Natural Context*. Unpublished MA Thesis, Virginia, George Mason University.
- Mohamed Ahmed, A. I.** (2013). The Functional Approach to Second Language Instruction. *World Journal of English Language*, 1(3): 93-105.
- Nunan, D.** (2003). *Practical English Language Teaching*. New York: Mc Graw Hill.
- Quirk, R.** (1985). The English language in a global context. In R. Quirk & H. G. Widdowson (Eds.), *English in the World: Teaching and Learning the Language and Literatures* (pp. 1-6). Cambridge: Cambridge University Press.
- Richards, J. C. & Rodgers, T. S.** (2001). *Approaches and Methods in Language Teaching* (2nd edition). New York: Cambridge University Press.
- Richards, J. C.** (2007). *Curriculum Development in Language Teaching*. New York: Cambridge University Press.
- Shehadeh, A.** (2005). Task-based language learning and teaching: Theories and applications. In C. Edwards & J. Willis (Eds.), *Teachers Exploring Tasks in English Language Teaching* (pp. 13-30). New York: Palgrave MacMillan.
- VanEk, J. A.** (1980). *The Threshold Level in a Unit/Credit System*. Oxford: Pergamon.
- Wilkins, D.** (1973). *The Linguistic and Situational Content of the Common Core in a Unit/Credit System*. Strasbourg: Council of Europe.
- Wilkins, D.** (1976). *Notional Syllabuses: A Taxonomy and its Relevance to Foreign Language Curriculum Development*. London: Oxford University Press.

پیوست الف: پرسش‌نامه‌ی نقش‌های زبانی بینافردی

برای هر چهار گزینه از سؤالات زیر یکی از اعداد ۱ تا ۵ را علامت بزنید. به‌عنوان مثال اگر به نظر شما گزینه‌ی ۱ پاسخ بسیار مناسبی است، مقابل آن، عدد ۵ را علامت زده و اگر بسیار نامناسب می‌باشد، عدد یک را علامت بزنید.

۱. احوال‌پرسی

۱،۱. موقعیت: سلام و احوال‌پرسی دو دوست قدیمی

فرید: سلام علی، چطوری؟

علی:

آ) سلام، خوبم.

ب) سلام، خیلی ممنون، شما چطورین؟

پ) سلام، خیلی ممنون.

ت) مرسی، خوبم. تو چطوری؟

* پیشنهاد:

۵	۴	۳	۲	۱
۵	۴	۳	۲	۱
۵	۴	۳	۲	۱
۵	۴	۳	۲	۱

۲،۱. موقعیت: سلام و احوال‌پرسی دو همکار دارای رابطه‌ی رسمی

کارمند ۱:

کارمند ۲ (آقای کاظمی): سلام، خیلی ممنون. شما خوب هستید؟

آ) سلام، خوب هستید ان‌شاءالله

ب) سلام، شما خوبین؟

پ) سلام آقای کاظمی، حالتون خوبه؟

ت) سلام کاظمی، خوب هستی؟

* پیشنهاد:

۵	۴	۳	۲	۱
۵	۴	۳	۲	۱
۵	۴	۳	۲	۱
۵	۴	۳	۲	۱

۳،۱. موقعیت: سلام و احوال‌پرسی پدر و پسر

پسر:

پدر: ممنون، خوبم. تو چطوری؟

آ) سلام پدر جان، حالتون خوبه؟

ب) سلام بابا، خوبی؟

پ) سلام بابا جون، چطوری؟

ت) سلام بابا، خوب هستید؟

* پیشنهاد:

۵	۴	۳	۲	۱
۵	۴	۳	۲	۱
۵	۴	۳	۲	۱
۵	۴	۳	۲	۱

۲. معرفی کردن

۱،۲. موقعیت: معرفی کردن دو نفر از دوستان صمیمی به یکدیگر

حامد:

احمد: سلام علی جان.

آ) سلام احمد، این علی دوستمه.

ب) سلام احمد جان، ایشون علی هستن، از دوستانم.

پ) سلام آقا احمد، ایشون علی آقا هستن، از دوستان.

ت) سلام احمد، این دوستم علیه.

* پیشنهاد:

۵	۴	۳	۲	۱
۵	۴	۳	۲	۱
۵	۴	۳	۲	۱
۵	۴	۳	۲	۱

۲،۲. موقعیت: معرفی کردن یکی از همکاران به همسر خود

مرد:

زن (آزاده): از آشنایی تون خوش‌وقتتم.

آ) آزاده جان، ایشون آقا فرهاد، همکار من هستن.

ب) عزیزم، ایشون آقای بهرامی، همکارم هستن.

پ) ایشون آقای بهرامی، همکارم هستن.

ت) ایشون آقا فرهاد، همکارم هستن.

* پیشنهاد:

۵	۴	۳	۲	۱
۵	۴	۳	۲	۱
۵	۴	۳	۲	۱
۵	۴	۳	۲	۱

۲،۲. موقعیت: معرفی کردن دو همسایه به یکدیگر

خانم عبادی: خانم احمدی جان، ایشون همسایه جدیدمون، خانم اکبری هستن.

خانم احمدی:

آ) از آشنایی تون خوش‌وقتتم.

ب) به‌به، مشتاق دیدار.

پ) خیلی خوشحالم که دیدم‌تون.

ت) حال شما چطوره؟

* پیشنهاد:

۵	۴	۳	۲	۱
۵	۴	۳	۲	۱
۵	۴	۳	۲	۱
۵	۴	۳	۲	۱

۳. قبول دعوت

۱،۳. موقعیت: قبول دعوت یک دوست صمیمی

نگار: مریم، فردا تولد خواهرمه، حتماً باید بیای.

مریم:

☐ ۵	☐ ۴	☐ ۳	☐ ۲	☐ ۱	آ) به سلامتی، مبارک باشه، مزاحم تون می‌شیم.
☐ ۵	☐ ۴	☐ ۳	☐ ۲	☐ ۱	ب) !! مبارکه، حتماً میام.
☐ ۵	☐ ۴	☐ ۳	☐ ۲	☐ ۱	پ) باشه میام.
☐ ۵	☐ ۴	☐ ۳	☐ ۲	☐ ۱	ت) مگه می‌شه نیام؟
- * پیشنهاد:

۲،۳. موقعیت: قبول دعوت یک همکار

کارمند ۱: خوشحال می‌شیم اگه جمعه در خدمت تون باشیم.

کارمند ۲:

☐ ۵	☐ ۴	☐ ۳	☐ ۲	☐ ۱	آ) خدمت از ماست. مزاحم تون می‌شیم.
☐ ۵	☐ ۴	☐ ۳	☐ ۲	☐ ۱	ب) خواهش می‌کنم، خدمت از ماست. مزاحم تون می‌شیم.
☐ ۵	☐ ۴	☐ ۳	☐ ۲	☐ ۱	پ) اختیار دارین. حتماً خدمت می‌رسیم.
☐ ۵	☐ ۴	☐ ۳	☐ ۲	☐ ۱	ت) خواهش می‌کنم، می‌رسیم خدمت تون.
- * پیشنهاد:

۳،۳. موقعیت: قبول دعوت یکی از افراد فامیل

آرش: سعید جان، ما جمعه‌ها با بچه‌ها می‌ریم کوه. شما هم این هفته میان؟

سعید:

☐ ۵	☐ ۴	☐ ۳	☐ ۲	☐ ۱	آ) چرا که نه؟ حتماً میام.
☐ ۵	☐ ۴	☐ ۳	☐ ۲	☐ ۱	ب) باشه، باهاتون میام.
☐ ۵	☐ ۴	☐ ۳	☐ ۲	☐ ۱	پ) حتماً مزاحم تون می‌شم.
☐ ۵	☐ ۴	☐ ۳	☐ ۲	☐ ۱	ت) خیلی خوشحال می‌شم. ممنون که گفتین.
- * پیشنهاد:

۴. مخالفت کردن

۱,۴. موقعیت: مخالفت کردن با همکار خود

کارمند ۱: سریع‌تر سفارش آقای الهامی رو براشون بفرست.
کارمند ۲:

☐ ۵	☐ ۴	☐ ۳	☐ ۲	☐ ۱	آ) نمی‌شه، باید قبلش سفارش آقای کاظمی رو بفرستم.
☐ ۵	☐ ۴	☐ ۳	☐ ۲	☐ ۱	ب) ولی سفارش آقای کاظمی هنوز فرستاده نشده.
☐ ۵	☐ ۴	☐ ۳	☐ ۲	☐ ۱	پ) سفارش آقای کاظمی رو زودتر از آقای الهامی گرفتم.
☐ ۵	☐ ۴	☐ ۳	☐ ۲	☐ ۱	ت) بعد از سفارش آقای کاظمی براشون می‌فرستم.
- * پیشنهاد:

۲,۴. موقعیت: مخالفت کردن با برادر خود

رضا: داداش میای این مسأله ریاضیو برام توضیح بدی؟
حسین:

☐ ۵	☐ ۴	☐ ۳	☐ ۲	☐ ۱	آ) رضا، من خودم کلی کار دارم، مگه نمی‌بینی؟
☐ ۵	☐ ۴	☐ ۳	☐ ۲	☐ ۱	ب) رضا جان، مگه من بیکارم؟ خودت حلش کن.
☐ ۵	☐ ۴	☐ ۳	☐ ۲	☐ ۱	پ) رضا جان، الان کار دارم. بذار بعداً برات توضیح می‌دم.
☐ ۵	☐ ۴	☐ ۳	☐ ۲	☐ ۱	ت) الان وقت ندارم، بعداً بهش یه نگاهی می‌کنم.
- * پیشنهاد:

۳,۴. موقعیت: مخالفت کردن با فرزند خود

فرزند: مامان این عروسک رو برام می‌گیری؟
مادر:

☐ ۵	☐ ۴	☐ ۳	☐ ۲	☐ ۱	آ) نه، نمی‌شه که هر هفته برات عروسک بخرم.
☐ ۵	☐ ۴	☐ ۳	☐ ۲	☐ ۱	ب) نه عزیزم، هفته‌ی پیش برات یه دونه گرفتم.
☐ ۵	☐ ۴	☐ ۳	☐ ۲	☐ ۱	پ) وا، هفته‌ی پیش برات عروسک خریدم.
☐ ۵	☐ ۴	☐ ۳	☐ ۲	☐ ۱	ت) دخترم نمی‌شه؛ هفته‌ی پیش یه عروسک برات گرفتم.
- * پیشنهاد:

۵. قول دادن

۱,۵. موقعیت: قول دادن به استاد خود

استاد: نمره‌ی نیم‌ترم ت خیلی خوب نشده.

دانشجو:

☐ ۵	☐ ۴	☐ ۳	☐ ۲	☐ ۱	آ) می‌دونم استاد، قول می‌دم پایان‌ترم جبران کنم.
☐ ۵	☐ ۴	☐ ۳	☐ ۲	☐ ۱	ب) خیلی شرمندهام استاد، ولی حتماً جبران می‌کنم.
☐ ۵	☐ ۴	☐ ۳	☐ ۲	☐ ۱	پ) استاد، قول می‌دم جبران کنم.
☐ ۵	☐ ۴	☐ ۳	☐ ۲	☐ ۱	ت) ببخشید، سعی می‌کنم پایان‌ترم جبران کنم.
- * پیشنهاد:

۲,۵. موقعیت: قول دادن به فرزند خود

فرزند: بابا، کی می‌ریم پارک؟

پدر:

☐ ۵	☐ ۴	☐ ۳	☐ ۲	☐ ۱	آ) فردا حتماً می‌برمت پارک عزیزم.
☐ ۵	☐ ۴	☐ ۳	☐ ۲	☐ ۱	ب) فردا می‌ریم.
☐ ۵	☐ ۴	☐ ۳	☐ ۲	☐ ۱	پ) قول می‌دم فردا ببرمت پارک.
☐ ۵	☐ ۴	☐ ۳	☐ ۲	☐ ۱	ت) عزیزم، فردا حتماً می‌ریم پارک.
- * پیشنهاد:

۳,۵. موقعیت: قول دادن به همسر خود

هانیه: پرویز، خیلی وقته مسافرت نرفتیم.

پرویز:

☐ ۵	☐ ۴	☐ ۳	☐ ۲	☐ ۱	آ) قول می‌دم سرم خلوت شد بریم.
☐ ۵	☐ ۴	☐ ۳	☐ ۲	☐ ۱	ب) یه کم که سرم خلوت شد می‌ریم.
☐ ۵	☐ ۴	☐ ۳	☐ ۲	☐ ۱	پ) باشه عزیزم، حتماً سرم خلوت شد می‌ریم.
☐ ۵	☐ ۴	☐ ۳	☐ ۲	☐ ۱	ت) حتماً همین که سرم خلوت شد می‌ریم.
- * پیشنهاد:

پیوست ب: دروس تولید شده

۱. موقعیت: دوستانه / صمیمانه

۱،۱. نقش زبانی: سلام و احوال‌پرسی، رد دعوت، قبول دعوت

فرید: سلام علی، چطوری؟

علی: مرسی، خوبم. تو چطوری؟

فرید: مرسی، منم خوبم.

علی: میای امروز نهار بریم بیرون؟

فرید: نه علی جان، امروز کار دارم ببخشید.

علی: پس باشه واسه یه روز دیگه.

فرید: آره، حتماً راستی علی، فردا تولد داداشمه. حتماً باید بیای.

علی:؟! مبارکه. باشه، حتماً میام.

۲،۱. نقش زبانی: معرفی کردن، تعارف غذا

نگار: سلام مریم جان، ایشون نرگس هستن، از دوستان.

مریم: سلام نرگس جان.

نرگس: سلام مریم جان، از آشنایی تون خوش‌وقتیم.

مریم: منم همین‌طور.

نگار: خب بچه‌ها، بریم نهار بخوریم؟

نرگس: وای، یادم رفته ظرف غذامو بیارم.

نگار: اشکال نداره عزیزم. بیا با هم غذا بخوریم.

نرگس: مرسی نگار جون.

۳،۱. نقش زبانی: عذرخواهی کردن، قول دادن، تعارف غذا

فرزند: بابا، مگه قرار نبود بریم پارک؟

پدر: ببخشید عزیزم، نتونستم زودتر بیام.

فرزند: پس کی می‌ریم پارک؟

پدر: امشب حتماً می‌برمت پارک عزیزم.

فرزند: می‌شه الان بریم؟

پدر: بیا اول شامتو بخور عزیزم، بعد می‌ریم.

فرزند: آخ جون!

۴،۱. نقش زبانی: موافقت کردن، قول دادن

آیدا: رامین، به نظرت فرشمونو عوض بکنیم؟
رامین: آره، فکر خوبیه. عوضش می‌کنیم.
آیدا: فکر می‌کنی کی بتونیم بریم یکی بخریم؟
رامین: حتماً سرم که خلوت شد می‌ریم عزیزم.

۵،۱. نقش زبانی: سلام و احوال‌پرسی، موافقت کردن

پسر: سلام بابا جون، چطوری؟
پدر: ممنون، خوبم. تو چطوری؟
پسر: خوبم، مرسی.
پدر: اون گوشیه که دیروز دیدیمش خیلی خوب بود. نمی‌خریش؟
پسر: آره، خوبه. همونو می‌خرم.

۶،۱. نقش زبانی: عذرخواهی، قطع صحبت

مهرداد: امین، قرار امروز یادم رفته بود. ببخشید، واقعاً شرمندهام.
امین: اشکالی نداره. خودتو ناراحت نکن، پیش میاد.
مهرداد: من فکر کردم می‌تونیم به جاش فردا صبح . . .
امین: ببخشید، ولی فردا صبح کلاس داریم.
مهرداد: آخ، اینو هم یادم رفته بود!

۷،۱. نقش زبانی: مخالفت، قول دادن

رضا: داداش، میای این مسأله‌ی ریاضی رو برام توضیح بدی؟
حسین: رضا جان، الان کار دارم. بذار بعداً برات توضیح می‌دم.
رضا: آخه فردا امتحان ریاضی دارم.
حسین: تا یه ساعت دیگه کارم تموم می‌شه. بعدش برات توضیح می‌دم.

۸،۱. نقش زبانی: مخالفت، قول دادن

فرزند: مامان، این عروسکو برام می‌خری؟
مادر: نمی‌شه دخترم، هفته‌ی پیش یه عروسک برات گرفتم.
فرزند: ولی اینو خیلی دوس دارم.
مادر: بذار به جاش برات یه کتاب قصه بخرم.
فرزند: پس قول می‌دی واسه تولدم بخریش؟
مادر: باشه عزیزم، برات می‌خرم.

۲. موقعیت: صمیمانه / نیمه‌رسمی

۱,۲. نقش زبانی: قبول دعوت، رد دعوت

خاله: سعید جان، بچه‌ها هفته‌ی دیگه می‌رن کوه. دعوتت کردن که باهاشون بری.
سعید: خیلی خوشحال می‌شم. ممنون که گفتین.
خاله: فردا هم بعدِ دانشگاه نهار بیا این جا.
سعید: خیلی لطف دارین خاله جان، ولی فردا کلی کار دارم.

۳. موقعیت: نیمه‌رسمی / رسمی

۱,۳. نقش زبانی: معرفی کردن، قبول دعوت

خانم عبادی: خانم رضایی جان، ایشون خانم اکبری هستن، همسایه‌ی جدیدمون.
خانم رضایی: از آشنایی تون خوش‌وقتیم.
خانم اکبری: و همچنین. خانم عبادی خیلی از شما تعریف کردن.
خانم رضایی: ایشون لطف دارن.
خانم اکبری: راستش قراره جمعه با خانم عبادی دور هم جمع بشیم. خوشحال می‌شیم
در خدمت‌تون باشیم.
خانم رضایی: خواهش می‌کنم، خدمت از ماست. مزاحم‌تون می‌شیم.

۲,۳. نقش زبانی: سلام و احوال‌پرسی، معرفی کردن

آقای بهرامی: سلام آقای کاظمی، حالتون خوبه؟
آقای کاظمی: سلام، خیلی ممنون. شما خوب هستین؟
آقای بهرامی: خیلی ممنون. برای دیدن فیلم اومدین؟
آقای کاظمی: بله، شما تنها اومدین؟
آقای بهرامی: نه، با خانومم اومدم. داره میاد.
خانم بهرامی: سلام.
آقای کاظمی: سلام خانوم بهرامی.
آقای بهرامی: عزیزم، ایشون آقای کاظمی، از همکارام هستن.
خانم بهرامی: از آشنایی تون خوش‌وقتیم.
آقای کاظمی: و همچنین.

۳,۳. نقش زبانی: موافقت، قطع صحبت، قول دادن

استاد: آقای علوی، فردا ساعت ۳ می‌تونن بیای دانشگاه؟
دانشجو: بله استاد، حتماً خدمت می‌رسم.

استاد: خیلی خوب، پس سعی کن جدولو هم . . .
دانشجو: ببخشید استاد، منظورتون جدول نتیجه؟
استاد: بله، حتماً بیارش.
دانشجو: چشم، استاد.
استاد: راستی، نمره‌ی نیم‌ترم خیلی خوب نشده.
دانشجو: ببخشید استاد، سعی می‌کنم پایان‌ترم جبران کنم.

۴،۳. نقش زبانی: مخالفت، عذرخواهی

کارمند ۱: سریع‌تر سفارش آقای الهامی رو براشون بفرست.
کارمند ۲: بعد از سفارش آقای احمدی براشون می‌فرستم.
کارمند ۱: اما این جا نوشته که اول سفارش آقای الهامی رو گرفتین.
کارمند ۲: آره، معذرت می‌خوام. توی اون لیست اشتباه نوشتم.

۵،۳. نقش زبانی: تعارف غذا، قطع صحبت

همکار ۱: به به، چه بوی خوبی داره!
همکار ۲: خواهش می‌کنم بفرمایید، ناقابله.
همکار ۱: خیلی ممنون، صرف شده. راستی این فرم‌ها رو برای فردا . . .
همکار ۲: شرمنده آقای صابری، ولی دیروز فرم‌ها رو کامل کردم.
همکار ۱: دستتون درد نکنه.

۶،۳. نقش زبانی: سلام و احوال‌پرسی، رد دعوت

کارمند ۱: سلام خانوم رضایی، حالتون خوبه؟
کارمند ۲: سلام، خیلی ممنون. شما خوب هستین؟
کارمند ۱: خوبم، ممنون. می‌خواستم بهتون بگم که فردا جشن آغاز به کار شرکته. تشریف بیارید.
کارمند ۲: خیلی ممنون از دعوت‌تون، اما برام کاری پیش اومده.

پیوست ج: آزمون

جاهای خالی را پر کنید.

(۱)

فرید: سلام علی، چطوری؟

علی:

فرید: مرسی، منم خوبم.

علی: میای امروز ناهار بریم بیرون؟

فرید:

علی: پس باشه واسه یه روز دیگه.

فرید: آره، حتماً. راستی علی، فردا تولد داداشمه. حتماً باید بیای.

علی:

(۲)

نگار: سلام مریم جان، ایشون نرگس هستن، از دوستان.

مریم: سلام نرگس جان.

نرگس: سلام مریم جان،

مریم: منم همین طور.

نگار: خب بچه‌ها، بریم ناهار بخوریم؟

نرگس: وای، یادم رفته ظرف غذامو بیارم.

نگار:

نرگس: مرسی نگار جون.

(۳)

فرزند: بابا، مگه قرار نبود بریم پارک؟

پدر:

فرزند: پس کی می‌ریم پارک؟

پدر:

فرزند: می‌شه الان بریم؟

پدر: بیا اول شامتو بخور عزیزم، بعد می‌ریم.

فرزند: آخ جون!

(۴)

آیدا: رامین، به نظرت فرشمونو عوض کنیم؟

رامین:

آیدا: فکر می‌کنی کی بتونیم بریم یکی بخریم؟

رامین:

(۵)

پسر:؟

پدر: ممنون، خوبم. تو چطوری؟

پسر: خوبم، مرسی.

پدر: اون گوشیه که دیروز دیدیمش خیلی خوب بود. نمی‌خریش؟

پسر:

(۶)

مهرداد:

امین: اشکالی نداره. خودتو ناراحت نکن، پیش میاد.

مهرداد: من فکر کردم می‌تونیم به جاش فردا صبح ...

امین:

مهرداد: آخ، اینو هم یادم رفته بود!

(۷)

رضا: داداش، میای این مسأله‌ی ریاضیو برام توضیح بدی؟

حسین:

رضا: آخه فردا امتحان ریاضی دارم.

حسین:

(۸)

فرزند: مامان، این عروسکو برام می‌خری؟

مادر:

فرزند: ولی اینو خیلی دوس دارم.

مادر:

فرزند: پس قول می‌دی واسه تولدم بخریش؟

مادر:

(۹)

خاله: سعید جان، بچه‌ها هفته‌ی دیگه می‌رن کوه. دعوتت کردن که باهاشون بری.

سعید:

خاله: فردا هم بعد دانشگاه نهار بیا این جا.

سعید:

(۱۰)

خانم عبادی: خانم رضایی جان، ایشون خانم اکبری هستن، همسایه‌ی جدیدمون.

خانم رضایی:

خانم اکبری: همچنین. خانم عبادی خیلی از شما تعریف کردن.

خانم رضایی: ایشون لطف دارن.

خانم اکبری: راستش قراره جمعه با خانم عبادی دور هم جمع شیم. خوشحال می‌شیم در خدمت‌تون باشیم.

خانم رضایی:

(۱۱)

آقای بهرامی:

آقای کاظمی: سلام، خیلی ممنون. شما خوب هستین؟

آقای بهرامی: خیلی ممنون. برای دیدن فیلم اومدین؟

آقای کاظمی: بله، شما تنها اومدین؟

آقای بهرامی: نه، با خانومم اومدم. داره میاد.

خانم بهرامی: سلام.

آقای کاظمی: سلام خانوم بهرامی.

آقای بهرامی:

خانم بهرامی: از آشنایی‌تون خوش‌وقتم.

آقای کاظمی: همچنین.

(۱۲)

استاد: آقای علوی، فردا ساعت ۳ می‌تونی بیای دانشگاه؟

دانشجو:

استاد: خیلی خوب، پس سعی کن جدولو هم ...

دانشجو:

استاد: بله، حتماً بیارش.

دانشجو: چشم، استاد.

استاد: راستی، نمره‌ی نیم‌ترمت خیلی خوب نشده.

دانشجو:

(۱۳)

کارمند ۱: سریع‌تر سفارش آقای الهامی رو براشون بفرست.

کارمند ۲:

کارمند ۱: اما این جا نوشته که اول سفارش آقای الهامی رو گرفتین.

کارمند ۲:

(۱۴)

کارمند ۱: به‌به، چه بوی خوبی داره!

کارمند ۲:

کارمند ۱: خیلی ممنون، صرف شده. راستی این فرم‌ها رو برای فردا . . .

کارمند ۲:

کارمند ۱: دست‌تون درد نکنه.

(۱۵)

کارمند ۱: سلام خانوم رضایی، حالتون خوبه؟

کارمند ۲:؟

کارمند ۱: خوبم، ممنون. می‌خواستم بهتون بگم که فردا جشن آغاز به کار شرکتته. تشریف بیارید.

کارمند ۲: